

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

**СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ,
ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ**

кваліфікаційна робота

здобувач вищої освіти

2 курсу заочної форми навчання

ПЕТРИЧЕНКО Ігор Анатолійович

Науковий керівник

кандидат економічних наук, доцент

НАГІРНА Оксана Вікторівна

Рецензент

кандидат економічних наук, доцент

ВІНІЧУК Марія Володимирівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

« » 2026 р., протокол №

завідувач кафедри менеджменту

та економічної безпеки

_____ КОПИТКО М. І.

Львів
2026

АНОТАЦІЯ

ПЕТРИЧЕНКО І.А. Система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня "магістр" за спеціальністю 072 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок". - Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2026.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та прикладні засади функціонування системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. У процесі дослідження розкрито економіко-правову природу процесів відмивання коштів, проаналізовано типові схеми легалізації незаконних доходів у фінансовій системі та охарактеризовано роль фінансового моніторингу як ключового інструменту запобігання фінансовим злочинам. Значну увагу приділено аналізу міжнародних стандартів і зарубіжного досвіду у сфері протидії відмиванню коштів, а також оцінці можливостей їх імплементації в національну практику. За результатами дослідження обґрунтовано напрями вдосконалення національної системи протидії легалізації злочинних доходів з урахуванням сучасних викликів і розвитку цифрових технологій.

Ключові слова: легалізація (відмивання) доходів, фінансовий моніторинг, система протидії, злочинні доходи, міжнародні стандарти, типології відмивання коштів, цифрові технології.

ANNOTATION

Petrychenko I.A. The System of Counteracting the Legalization (Laundering) of Proceeds of Crime. – Manuscript.

Qualification thesis submitted for obtaining the Master's degree in specialty 072 Finance, Banking, Insurance and the Stock Market. – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2026.

The qualification thesis examines the theoretical and applied foundations of the functioning of the system for counteracting the legalization (laundering) of proceeds obtained through criminal activity. The study reveals the economic and legal nature of money laundering processes, analyzes typical schemes for the legalization of illicit proceeds within the financial system, and characterizes financial monitoring as a key instrument for preventing financial crime. Particular attention is paid to the analysis of international standards and foreign experience in combating money laundering, as well as to assessing the possibilities of their implementation in national practice. Based on the results of the research, directions for improving the national system for counteracting the legalization of criminal proceeds are substantiated, taking into account contemporary challenges and the development of digital technologies.

Keywords: legalization (money laundering) of proceeds, financial monitoring, counteraction system, criminal proceeds, international standards, money laundering typologies, digital technologies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	7
1.1. Економіко-правовий зміст процесів легалізації злочинних доходів та їх вплив на національну безпеку.....	7
1.2. Система фінансового моніторингу в Україні: структура та принципи діяльності.....	12
1.3. Міжнародні нормативно-правові засади у сфері запобігання і протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом.....	17
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	26
2.1. Типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом у фінансовій системі.....	26
2.2. Оцінка ефективності функціонування національної системи протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів.....	34
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	42
3.1. Зарубіжний досвід протидії відмиванню злочинних доходів та можливості його імплементації в національну практику.....	42
3.2. Перспективи використання цифрових технологій для автоматизації виявлення схем відмивання грошей.....	50
Висновки до розділу 3.....	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку фінансової системи та посилення транснаціональних економічних зв'язків проблема легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, набула глобального характеру та становить серйозну загрозу економічній і національній безпеці держав. Використання фінансових установ, цифрових платіжних інструментів, міжнародних розрахункових механізмів і складних корпоративних структур для маскуванню незаконного походження коштів ускладнює процеси їх виявлення та протидії. У цих умовах ефективне функціонування системи протидії легалізації злочинних доходів стає необхідною передумовою стабільності фінансового сектору, захисту державних інтересів та виконання міжнародних зобов'язань України.

Актуальність дослідження посилюється в умовах воєнного стану та економічної нестабільності, коли зростають ризики тінізації фінансових потоків, незаконного переміщення капіталів, фінансування злочинної діяльності та тероризму. Україна, інтегруючись у міжнародний фінансовий простір зобов'язана забезпечувати відповідність національної системи протидії легалізації доходів міжнародним стандартам. Водночас практика функціонування цієї системи виявляє низку проблем, пов'язаних із фрагментарністю правового регулювання, обмеженою автоматизацією аналітичних процесів, складністю ідентифікації ризикових операцій та недостатньою координацією між суб'єктами фінансового моніторингу.

Значний науковий внесок у дослідження проблем протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, формування системи фінансового моніторингу та оцінювання ризиків у фінансовій сфері зробили такі вітчизняні й зарубіжні науковці, як Бандурка А.М., Барановський О.І., Доля Л.М., Дудоров О.О., Корнієнко М.В., Коваленко В.В., Кулініч О., Мироненко Н.М., Москаленко Н.В., Панов М.І., Першин В., Поплевічева Н., Шепітько В.І., Уткіна М.С. а також інші дослідники. Теоретичні положення, методологічні

підходи та наукові висновки зазначених авторів стали теоретичною й методологічною основою для виконання цієї кваліфікаційної роботи.

У процесі дослідження було використано норми національного законодавства України, міжнародні нормативно-правові акти, аналітичні матеріали Державної служби фінансового моніторингу України, а також сучасні наукові публікації й інформаційні ресурси. Попри значну кількість наукових досліджень у цій сфері, питання комплексної оцінки ефективності національної системи протидії легалізації доходів, а також визначення напрямів її вдосконалення з урахуванням цифровізації фінансових процесів, залишаються недостатньо опрацьованими.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та прикладних засад функціонування системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також розроблення пропозицій щодо підвищення її ефективності в сучасних умовах. Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено розв'язання таких завдань:

- розкрити економіко-правовий зміст процесів легалізації злочинних доходів та визначити їх вплив на національну безпеку держави;
- охарактеризувати структуру та принципи функціонування системи фінансового моніторингу в Україні;
- проаналізувати міжнародні нормативно-правові засади у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- дослідити типологічні схеми відмивання злочинних доходів у фінансовій системі;
- оцінити ефективність функціонування національної системи протидії легалізації злочинних доходів;
- узагальнити зарубіжний досвід боротьби з відмиванням коштів та визначити можливості його імплементації в Україні;
- обґрунтувати перспективи використання цифрових технологій для вдосконалення механізмів виявлення схем відмивання грошей.

Об'єктом дослідження є фінансові відносини, що виникають у процесі протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Предметом дослідження є організаційні, економічні та правові механізми функціонування системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез - для розкриття теоретичних засад функціонування системи протидії відмиванню доходів; порівняльний метод - для оцінювання національного та зарубіжного досвіду; статистичний і аналітичний методи - для дослідження ефективності системи фінансового моніторингу; графічні та табличні методи - для наочного представлення результатів; метод узагальнення - для формулювання висновків і практичних рекомендацій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення національної системи протидії легалізації злочинних доходів з урахуванням сучасних викликів та можливостей цифровізації фінансового моніторингу.

Основний зміст роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглянуто концептуальні основи функціонування системи протидії легалізації злочинних доходів. Другий розділ присвячений аналізу типових схем відмивання коштів і оцінці ефективності національної системи протидії. У третьому розділі визначено напрями вдосконалення системи протидії легалізації доходів з урахуванням зарубіжного досвіду та розвитку цифрових технологій.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, підсумкові висновки та список використаних джерел, що налічує 60 найменувань. Загальний обсяг дослідження складає 69 сторінок, з яких 59 сторінок припадає на основну частину. Для ілюстрації результатів дослідження у роботі використано 7 рисунків і 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

1.1. Економіко-правовий зміст процесів легалізації злочинних доходів та їх вплив на національну безпеку

Процеси легалізації злочинних доходів мають складний економіко-правовий характер, оскільки поєднують незаконне отримання коштів із їхнім подальшим перетворенням на легальні активи. Це створює викривлення економічної системи, знижує ефективність фінансового контролю та порушує принципи справедливої конкуренції. Легалізація незаконних доходів сприяє формуванню тіньової економіки, стимулює корупційні практики і ускладнює роботу державних органів у сфері фінансового моніторингу та контролю.

Вплив таких процесів на національну безпеку є значним, оскільки вони не лише підривають економічну стабільність, а й створюють фінансові ресурси для організованої злочинності та терористичної діяльності. Державна політика у сфері протидії легалізації незаконних доходів повинна враховувати комплексний підхід: посилення правових механізмів, підвищення ефективності фінансового контролю та інтеграцію міжнародних стандартів, що забезпечує своєчасне виявлення загроз і мінімізує ризики для економічної і соціальної безпеки країни.

Варто зазначити, що практика приховування справжніх джерел доходів має давню історію. Дослідники вважають, що аналогічні дії існували ще понад дві тисячі років тому в Китаї, де успішні торговці намагалися легалізувати прибутки від комерційної діяльності. Влада того часу визначила конкретний перелік видів торгівлі, які не підпадали під законодавчий контроль [10, с. 97].

Окремі прояви легалізації незаконно одержаних коштів простежуються також у середньовічну добу. Зокрема, після запровадження Римською католицькою церквою заборони на надання позик під відсотки або заставу

торговці почали використовувати альтернативні механізми обходу таких обмежень. Відсоткові нарахування маскувалися під збільшення основного боргу, а кредитор формально визнавався співучасником у прибутку, що дозволяло приховувати реальний економічний зміст фінансових операцій [20, с. 26].

Водночас саме поняття легалізації (відмивання) доходів є порівняно сучасним і залишається предметом наукових дискусій. Значна частина дослідників пов'язує його появу з початком 1920-х років у Сполучених Штатах Америки, коли організовані злочинні угруповання інвестували кошти, отримані від незаконної діяльності, у мережі пралень. Як зазначає М. В. Корнієнко, під час дії «сухого закону» гангстери використовували такі заклади для змішування легальних доходів від дрібних побутових послуг із готівкою, здобутою внаслідок нелегального обігу алкоголю, азартних ігор та рекету, що дозволяло надати цим коштам зовнішніх ознак законності. Саме від цієї практики й походить термін «відмивання» грошей, який означає процес трансформації незаконно отриманих фінансових ресурсів у легальні [26, с. 6].

Водночас значна кількість науковців вважає, що активне використання та поширення поняття «відмивання грошей» припадає на початок 1980-х років. Це було зумовлено зростанням уваги міжнародних засобів масової інформації до проблеми незаконного обігу наркотичних засобів і колосальних фінансових потоків, які формувалися внаслідок наркоторгівлі. У цей період зазначений термін застосовувався насамперед для позначення процесів надання легального вигляду доходам, отриманим від наркобізнесу, тобто перетворення злочинних прибутків у формально законні фінансові ресурси [4]. Поряд із цими підходами в науковій літературі існують й інші концепції щодо походження та еволюції поняття легалізації (відмивання) доходів.

Стосовно змістовного наповнення поняття «відмивання (легалізація) коштів», у науковій літературі та практиці запропоновано значну кількість підходів до його тлумачення. На офіційному рівні, як зазначають більшість дослідників і практиків, уперше дефініцію термін «відмивання грошей» було

закріплено у 1984 році Президентською комісією США з питань боротьби з організованою злочинністю.

У міжнародно-правовому вимірі значна частина науковців пов'язує перше нормативне закріплення поняття легалізації злочинних доходів із положеннями Віденської конвенції ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» від 19 грудня 1988 року. Саме цей міжнародний акт став підґрунтям для подальшого формування глобальної системи протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом [23]. Водночас у тексті Конвенції відсутнє пряме визначення терміна «відмивання грошей»; натомість у ній детально окреслено перелік дій та механізмів, які за своєю суттю становлять форми легалізації доходів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів.

У Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, ухваленій у Страсбурзі в 1990 році, державам-учасницям рекомендовано закріпити у національному законодавстві кримінальну відповідальність за умисні діяння, пов'язані з легалізацією злочинних доходів. Зокрема, до таких злочинів віднесено умисне перетворення або переказ майна за умови усвідомлення його злочинного походження з метою приховування чи маскуванню цього походження або з метою надання допомоги особам, причетним до вчинення предикатного злочину, з метою уникнення ними юридичної відповідальності. Також криміналізується навмисне приховування або маскуванню реальної сутності майна, його джерела походження, місця знаходження, руху, прав на нього чи фактичного володіння за умови обізнаності про його незаконне походження. Крім того, з урахуванням конституційних принципів та базових засад правової системи кожної держави, Конвенція передбачає визнання злочинними таких дій, як придбання, володіння або використання майна за умови, що на момент його отримання особа усвідомлювала злочинний характер походження доходів. Окрему увагу приділено відповідальності за співучасть у зазначених діяннях, включаючи змову, організацію, замах, пособництво, підбурювання, сприяння або надання порад щодо вчинення будь-якого з визначених у Конвенції злочинів [24].

Сучасна українська наукова спільнота не виробила єдиного підходу до визначення терміну «легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом». Наприклад, О.М. Бандурка під таким процесом розуміє приховування реальних джерел отриманих активів, трансформацію незаконної готівки в інші форми майна та маскуванню справжнього власника доходів [1, с. 35]. У свою чергу, Л.М. Доля визначає легалізацію як здійснення різноманітних економічних операцій з грошима та майном, здобутими внаслідок кримінальної діяльності [9].

У наукових дослідженнях відсутній єдиний підхід до тлумачення поняття легалізації злочинних доходів, що зумовлює існування різних авторських визначень. Так, О. І. Барановський у монографії «Відмивання грошей: сутність та шляхи запобігання» розглядає відмивання грошей як сукупність цілеспрямованих дій, спрямованих на приховування реального походження грошових коштів і майна, здобутих у результаті протиправної діяльності, а також на їх включення до легального економічного обороту [2, с. 68]. Група дослідників трактує легалізацію злочинних доходів як комплекс методів, прийомів і заходів, що охоплюють як підготовчі дії до легалізації, так і маскуванню її результатів та безпосереднє залучення незаконно отриманих доходів до офіційного сектору економіки [39, с. 323].

Подібну позицію займає Г. А. Матусовський, який вважає, що спосіб легалізації злочинних доходів полягає у виведенні так званих «брудних» коштів зі сфери тіньового обігу з одночасним наданням їм зовнішніх ознак законного походження [31]. Н. М. Мироненко підкреслює, що відмивання коштів охоплює інвестування або переказ грошових ресурсів, здобутих злочинним шляхом, з метою приховування джерел їх формування [33]. У Економічній енциклопедії за редакцією С. В. Мочерного це явище визначається як сукупність фінансових операцій, спрямованих на маскуванню справжніх джерел надходження коштів та надання таким операціям правомірного вигляду, зокрема шляхом багаторазового перерахування через пов'язані структури, переведення у готівку та подальшого інвестування в легальні й прибуткові проєкти [11].

Що стосується законодавчого визначення терміну «легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом», відповідно до ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року (Базовий Закон), легалізацією (відмиванням) доходів визнаються будь-які дії, пов'язані з проведенням фінансових операцій або правочинів з доходами кримінального походження, а також дії, спрямовані на приховування або маскуванню незаконного походження таких доходів, права на них, їх джерел, місцезнаходження, переміщення або зміну форми (перетворення), а також набуття, володіння чи використання таких доходів [42].

У свою чергу, Кримінальний кодекс України надає дещо інше тлумачення цього поняття. Зокрема, ч. 1 ст. 209 КК України визначає легалізацію (відмивання) доходів як набуття, володіння, використання або розпорядження майном, щодо якого відомо або повинно бути відомо, що воно отримане злочинним шляхом. До цього також належить проведення фінансових операцій або правочинів із таким майном, його переміщення, зміна форми або вчинення дій, що приховують походження майна, його власника, джерела чи місцезнаходження [28].

Узагальнюючи економіко-правовий зміст процесів легалізації злочинних доходів, слід зазначити, що відмивання коштів є складним багаторівневим явищем, яке поєднує фінансові, правові та організаційні механізми маскуванню незаконного походження капіталів і їх інтеграції у легальний економічний обіг. З економічної точки зору такі процеси спотворюють конкурентне середовище, деформують ринкові стимули, знижують прозорість фінансових потоків і підривають довіру до фінансових інститутів. У правовому вимірі легалізація злочинних доходів виступає системним правопорушенням, що потребує комплексного регулювання, поєднання кримінально-правових, фінансово-правових та інституційних інструментів протидії.

Вплив процесів легалізації злочинних доходів на національну безпеку проявляється у послабленні фінансової стабільності держави, зростанні тінізації економіки та посиленні ресурсної бази організованої злочинності й корупції. Акумуляція незаконних фінансових ресурсів створює передумови для проникнення кримінального капіталу в легальний бізнес, фінансову систему та механізми державного управління, що загрожує економічному суверенітету країни. У цьому контексті ефективна протидія легалізації злочинних доходів є важливою складовою системи забезпечення національної безпеки та потребує узгоджених дій державних органів, фінансових установ і міжнародної спільноти.

1.2. Система фінансового моніторингу в Україні: структура та принципи діяльності

Система фінансового моніторингу в Україні являє собою комплекс інституційних та нормативно-правових механізмів, спрямованих на запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Її діяльність ґрунтується на взаємодії державних органів, фінансових установ і суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що забезпечує ефективний контроль за рухом грошових коштів та іншими фінансовими активами. Основу системи складає Державна служба фінансового моніторингу України, яка виконує координаційну, аналітичну та контрольну функції, а також взаємодіє з правоохоронними та регуляторними органами на національному та міжнародному рівнях.

Впровадження в Україні системи протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, можна розглядати як комплекс організаційних заходів, що розпочався з Указу Президента України від 22 червня 2000 року № 813. Згідно з цим Указом, Державна податкова адміністрація України отримала повноваження з виявлення фактів ухилення від оподаткування та визначення незаконного походження доходів, встановлення їх джерел, розмірів, місць зберігання та переміщення, а також контролю за використанням у підприємницькій,

господарській, інвестиційній та благодійній діяльності, а також у розрахункових і кредитних операціях.

У січні 2002 року на базі Міністерства фінансів України було створено Державний департамент фінансового моніторингу, який забезпечував операційне управління процесами фінансового контролю. Відтоді щорічно затверджуються програми боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом. Ці програми передбачають комплексні заходи нормативного, організаційного та методичного характеру для реалізації Сорока рекомендацій FATF, а також створення ефективних умов для співпраці фінансових установ і правоохоронних органів як на національному, так і на міжнародному рівнях.

У 2004 році Держфінмоніторинг України став членом Егмонтської групи, що підтвердило його відповідність критеріям підрозділу фінансової розвідки. Це включає наявність законних повноважень для збору, обробки та передачі інформації, забезпечення повного функціонування структури та готовності до міжнародної співпраці з аналогічними фінансовими розвідувальними органами інших держав [37].

Структура системи фінансового моніторингу передбачає чітке розмежування ролей і відповідальностей між учасниками процесу. До ключових елементів належать органи державної влади, уповноважені здійснювати контрольні та наглядові функції; фінансові установи, які здійснюють первинний моніторинг фінансових операцій; а також спеціалізовані підрозділи, відповідальні за аналіз підозрілих транзакцій і підготовку рекомендацій щодо запобігання ризикам фінансових правопорушень. Ефективність системи значною мірою залежить від інтегрованого обміну інформацією між усіма рівнями структури та застосування ризик-орієнтованого підходу при оцінці фінансових потоків.

Національна система функціонує на двох рівнях - первинному та державному. Первинний фінансовий моніторинг здійснюють суб'єкти, що проводять фінансові операції, і включає комплекс заходів, спрямованих на

виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії фінансовим злочинам. Державний рівень охоплює системний збір, обробку та аналіз інформації про фінансові операції, оцінку ризиків та прийняття заходів реагування, забезпечуючи узгодженість та ефективність національної системи.

Взаємодія між первинним та державним рівнями гарантує безперервний обмін інформацією та координацію дій усіх учасників системи. Первинний моніторинг виконує роль «першої лінії захисту», виявляючи підозрілі операції на рівні окремих установ, тоді як державний рівень проводить узагальнений аналіз отриманих даних, формує висновки щодо загроз та ризиків, а також координує реагування з правоохоронними та контролюючими органами. Така взаємодія забезпечує підвищення ефективності національної системи фінансового моніторингу та зміцнює фінансову стабільність держави.

Принципи діяльності системи фінансового моніторингу в Україні визначаються міжнародними стандартами та національним законодавством. Основними з них є принцип своєчасності та повноти збору інформації, конфіденційності та захисту персональних даних, комплексності та системності контролю, а також превентивності заходів щодо виявлення та нейтралізації ризиків фінансових злочинів. Застосування цифрових технологій, методів аналітики великих даних та автоматизованих систем моніторингу забезпечує підвищення точності виявлення підозрілих операцій та оптимізацію процесів обробки фінансової інформації, що є ключовим фактором підвищення результативності діяльності системи.

Діяльність Державної служби фінансового моніторингу України здійснюється під керівництвом Кабінету Міністрів України через Міністра фінансів та охоплює низку ключових функцій. Серед них - підготовка пропозицій щодо державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, подання їх на розгляд Міністра фінансів та реалізація після офіційного затвердження. Крім того, служба здійснює операційний і стратегічний аналіз на основі збору, обробки та систематизації

інформації про фінансові операції, що підлягають моніторингу, а також інші пов'язані транзакції.

До завдань органу належить підтримка функціонування та вдосконалення єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації незаконних доходів, а також проведення національної оцінки ризиків. Важливим напрямом є організація ефективної взаємодії та обміну інформацією з державними органами, іншими учасниками національної системи фінансового моніторингу та компетентними органами іноземних держав, включно з понад 150 аналогічними структурами за кордоном.

Служба активно співпрацює з міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії фінансовим злочинам, забезпечуючи представництво України у FATF, Егмонтській групі, Комітеті експертів Ради Європи MONEYVAL, Європейському Союзу, Світовому банку, МВФ та ООН. Експерти Держфінмоніторингу регулярно беруть участь у пленарних засіданнях MONEYVAL та інших міжнародних форумах, сприяючи інтеграції національної практики у глобальні стандарти фінансового контролю [22].

Головним завданням Державної служби фінансового моніторингу є отримання від суб'єктів первинного фінансового контролю повідомлень про підозрілі фінансові операції, їх систематизація, аналіз та, у разі виявлення ознак відмивання коштів або фінансування тероризму, передача відповідних матеріалів до правоохоронних та розвідувальних органів України.

Організація діяльності Держфінмоніторингу здійснюється за двома основними напрямками. Перший полягає у плануванні роботи на наступний рік відповідно до пріоритетів, визначених Міністром фінансів України, з метою забезпечення узгодженості та послідовності заходів у сфері запобігання та протидії фінансовим злочинам. У річних планах визначаються конкретні заходи для реалізації пріоритетів, способи їх виконання, відповідальні особи та строки виконання. Другий напрям спрямований на організацію роботи з реалізації перспективних, річних, піврічних та поточних (квартальних) планів, включно з

щоквартальним моніторингом та звітуванням щодо їх виконання, що забезпечує системний контроль і ефективність діяльності служби.

Державна служба фінансового моніторингу здійснює активну діяльність з впровадження ризико-орієнтованого підходу у системі запобігання та протидії фінансовим правопорушенням, керуючись Методологією оцінки технічної відповідності Рекомендаціям FATF та методикою оцінки ефективності національних систем фінансового моніторингу. Реалізація національної оцінки ризиків (НОР) базується на міжнародних стандартах, зокрема рекомендаціях FATF «Національна оцінка ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму», та враховує кращі практики інших держав. Це передбачено Законом України [42] та спільною постановою Кабінету Міністрів України і Національного банку України [43] для ідентифікації та актуалізації загроз і вразливостей у системі фінансового моніторингу, розробки проактивних стратегій стримування злочинної діяльності, а також для своєчасного виявлення, арешту і конфіскації незаконних доходів та блокування джерел фінансування сумнівних операцій.

Процес проведення НОР Держфінмоніторингом охоплює кілька етапів: попередній збір та узагальнення інформації; ідентифікацію ризиків, у тому числі на рівні секторів (державні органи, податкові та судові установи тощо); аналіз ризиків; їх оцінку та управління. За результатами НОР визначено ключові загрози для національної системи фінансового моніторингу: низький рівень доходів населення; прояви тероризму та сепаратизму; зростання організованої злочинності; значні обсяги тіньової економіки та ухилення від сплати податків; велика частка готівкового обігу; використання неприбуткових організацій для відмивання коштів та фінансування тероризму.

Серед основних заходів з мінімізації цих ризиків, затверджених Кабінетом Міністрів України, виділяють: посилення міжнародного обміну інформацією для виявлення схем відмивання коштів; створення ефективного механізму взаємодії Держфінмоніторингу та НАБУ; розширення використання безготівкових розрахунків; імплементацію положень Директиви ЄС 2015/849 та Регламенту ЄС

2015/847 щодо інформації, що супроводжує грошові перекази. За оцінкою експертів MONEYVAL, органи державної влади України усвідомлюють корупційні ризики та ризики відмивання коштів/фінансування тероризму і здійснюють заходи для їх зменшення, проте слабкими місцями залишаються транскордонні ризики, діяльність неприбуткових організацій та деякі категорії юридичних осіб. Рекомендовано удосконалити механізми національної координації шляхом розширення джерел інформації, поліпшення якості статистичних даних та зосередження уваги на ризиках, пов'язаних з фіктивним підприємництвом, тіньовою економікою та використанням готівки [22].

Система фінансового моніторингу в Україні демонструє здатність оперативно реагувати на зміни фінансового середовища та адаптуватися до нових викликів, таких як поширення електронних платежів і міжнародних фінансових операцій. Її функціонування базується на інтеграції даних із різних джерел і побудові аналітичних моделей для прогнозування ризиків, що дозволяє більш точно визначати потенційно підозрілі фінансові потоки та підвищує ефективність превентивних заходів.

Ключовим принципом роботи системи є баланс між контролем і сприянням законній економічній діяльності. Запровадження стандартизованих процедур, обмін інформацією з міжнародними фінансовими організаціями та регулярна оцінка ризиків створюють умови для своєчасного виявлення загроз і прийняття рішень, які мінімізують негативний вплив фінансових злочинів на економіку. Це робить систему не лише інструментом контролю, а й важливим фактором зміцнення фінансової стабільності держави.

1.3. Міжнародні нормативно-правові засади у сфері запобігання і протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом

Проблематика запобігання та протидії легалізації (відмиванню) коштів, отриманих у результаті злочинної діяльності, й надалі залишається однією з найактуальніших у сфері боротьби зі злочинністю, особливо тією, що пов'язана

з фінансовими операціями. Це пояснюється тим, що організовані кримінальні угруповання та терористичні структури все активніше застосовують різноманітні схеми «очищення» незаконних прибутків, щоб приховати джерела походження своїх ресурсів і надати їм легальний вигляд. До того ж вони постійно впроваджують нові технології й підходи. Подібні процеси здатні серйозно порушити стабільність фінансової системи держави та створити загрозу її національній безпеці.

Міжнародні норми та рекомендації відіграють ключову роль у забезпеченні узгоджених дій різних держав у сфері протидії злочинності й легалізації незаконних доходів. Ці правила визначають основні обов'язки фінансових організацій щодо виявлення й фіксації підозрілої діяльності, а також передбачають механізми обміну інформацією між країнами.

Оскільки злочинні схеми та техніки відмивання коштів постійно змінюються й удосконалюються, державам необхідно безперервно модернізувати міжнародні правила та поглиблювати співпрацю. Надійний і швидкий обмін даними між країнами стає одним із ключових чинників у протидії кримінальним фінансовим операціям і приховуванню незаконних прибутків. Поява нових технологічних рішень та фінансових інструментів створює додаткові можливості для легалізації незаконних активів. Тому міжнародні механізми узгодження дій залишаються необхідними для своєчасного реагування на сучасні виклики [48].

Світові інституції неодноразово намагалися виробити збалансовану відповідь на загрози, пов'язані з відмиванням незаконних доходів, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового ураження. Як наголошує В. Першин, важливою віхою в уніфікації підходів до боротьби з такими проявами стало створення у 1989 році за ініціативи країн «Великої сімки» міжнародного підрозділу з протидії відмиванню коштів - FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) [40].

Діяльність FATF ґрунтується на системному аналізі способів і моделей відмивання коштів, виробленні підходів для протидії таким практикам та

стимулюванні держав до впровадження узгоджених міжнародних правил у цій сфері.

Варто підкреслити, що чинне українське законодавство містить норми, які регулюють питання міжнародної взаємодії у сфері протидії відмиванню коштів. Зокрема, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначає ключові принципи та загальні підходи до міжнародного співробітництва в цій сфері. Закон встановлює, що така взаємодія ґрунтується на принципі взаємності й здійснюється відповідно до положень згаданого закону, міжнародних угод, ратифікованих Верховною Радою України, а також інших нормативно-правових актів [42].

Міжнародні стандарти, спрямовані на запобігання та протидію відмиванню незаконних доходів, фінансуванню терористичної діяльності та поширенню зброї масового ураження, визначають фундаментальні правила побудови національних систем у цих сферах та встановлюють інструменти контролю за їх дотриманням. Отже, результативність національних механізмів боротьби з легалізацією кримінальних коштів значною мірою залежить від того, наскільки ефективно держава імплементує такі міжнародні вимоги та як працює вся глобальна система в цілому.

Аналізуючи правові основи функціонування української системи протидії відмиванню коштів, можна умовно виокремити два рівні її формування: міжнародний та внутрішньодержавний.

А. Гніданик [6] підкреслює, що міжнародна система запобігання та протидії легалізації незаконних доходів, а також фінансуванню терористичних структур чи розповсюдження зброї масового ураження - це комплекс світових і національних інститутів та правових механізмів. Усі вони спрямовані на недопущення, виявлення та припинення дій, що мають на меті «очищення» коштів кримінального походження або підтримку терористичної діяльності. До таких механізмів належать кримінально-правові, адміністративно-правові та

фінансово-правові інструменти регулювання суспільних відносин, які виникають у досліджуваній сфері.

Дослідник виокремлює основні складові цієї системи:

- міжнародні угоди та нормативні акти;
- глобальні й регіональні організації та відповідні інституції;
- національні правові системи й засоби протидії відмиванню злочинних доходів, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового ураження.

У межах зазначеної міжнародної структури регулювання охоплює комплекс фінансових, контрольних і аналітичних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення операцій, що можуть бути пов'язані з кримінальними правопорушеннями. Також важливу роль відіграє діяльність правоохоронних і адміністративних органів, відповідальних за реалізацію таких заходів [6].

Під час аналізу міжнародних стандартів у сфері протидії легалізації незаконних коштів та фінансуванню тероризму в Розділі G «Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення» у Рекомендаціях FATF [37] можна побачити такі положення: Рекомендація 36 - «Міжнародні правові інструменти»; Рекомендація 37 - «Механізми взаємної правової допомоги».

Зміст цих рекомендацій підкреслює необхідність того, щоб держави оперативно долучилися до Віденської конвенції 1988 року, Палермської конвенції 2000 року, Конвенції ООН проти корупції 2003 року та Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, а також повністю інтегрували їх у своє законодавство. Країни мають забезпечити належні юридичні умови для надання правової допомоги іншим державам і, у разі потреби, запровадити відповідні угоди чи інші механізми для посилення взаємодії.

М. Бойко звертає увагу на те, що конвенції, які формують європейські механізми співробітництва у сфері кримінального права, є важливим досягненням у боротьбі зі злочинністю на континентальному рівні. У межах Ради Європи було створено низку ключових документів, серед яких: Європейська

конвенція про видачу правопорушників 1957 року; Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року; Європейська конвенція про міжнародне визнання вироків у кримінальних справах 1970 року; Європейська конвенція про передачу проваджень у кримінальних справах 1972 року та інші [3].

Україна, впроваджуючи міжнародні норми у сфері протидії відмиванню коштів, переслідує кілька ключових цілей:

- приведення національної системи фінансового моніторингу у відповідність до актуальних глобальних стандартів;
- недопущення застосування можливих санкцій з боку міжнародних структур;
- демонстрація послідовності та стійкості у виконанні взятих на себе міжнародних зобов'язань;
- створення сприятливих умов для здійснення зовнішньоекономічної діяльності українськими підприємцями;
- удосконалення системи регулювання та нагляду за фінансовими установами щодо виконання ними вимог законодавства у сфері боротьби з відмиванням незаконних доходів, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового ураження;
- зміцнення прозорості фінансового сектору України й підвищення його здатності протидіяти легалізації незаконних коштів та їх можливому використанню для терористичної діяльності;
- усунення бар'єрів, що перешкоджають надходженню інвестицій від економічно розвинених держав [36].

Варто підкреслити, що перші міжнародні рекомендації та базові стандарти, спрямовані на запобігання й протидію відмиванню незаконних доходів, а також фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового ураження, були вперше сформульовані у практичній площині Базельським комітетом з банківського нагляду. У грудні 1988 року він ухвалив Декларацію щодо недопущення використання банківських установ для легалізації злочинних коштів [37].

Документ складається з преамбули, де зазначено його мету та підстави ухвалення, а також із Заяви про принципи. Базельський комітет наголосив, що Декларація не має статусу юридично обов'язкового акта, а її виконання залежить від внутрішньої правової бази держав-учасниць. У ній також підкреслено, що країни можуть застосовувати більш суворі норми, і такі жорсткі вимоги не можуть бути пом'якшені чи замінені положеннями Декларації. Основним завданням документа було підвищення стандартів, покликаних запобігати процесам відмивання коштів у банківській сфері.

У тому ж 1988 році було прийнято Конвенцію ООН проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин [23] (Україна підписала її у 1989 р., а чинності вона набула у 1991 р.). Конвенція чітко передбачила міжнародний обов'язок криміналізувати легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом. Її ключова мета - посилення співпраці між державами для більш ефективного реагування на глобальні проблеми, пов'язані з незаконним обігом наркотиків і психотропних речовин. Виконуючи положення Конвенції, держави-учасниці мають ухвалювати необхідні законодавчі й організаційні заходи відповідно до структур своїх національних правових систем.

Окремої уваги заслуговує й Конвенція Ради Європи 1990 року щодо відмивання, виявлення, арешту та конфіскації доходів, отриманих злочинним шляхом [24], яка для України набула чинності у 1998 році.

У переліку міжнародних документів, що формують основу глобальних стандартів у сфері протидії та запобігання легалізації (відмиванню) доходів злочинного походження, варто окремо згадати такі акти (таблиця 1.1).

Узагальнюючи перелічене, можна стверджувати, що міжнародні норми та механізми координації мають визначальне значення у протидії кримінальним проявам і підтриманні стабільності глобальної фінансової системи. Легалізація незаконних прибутків створює можливість терористичним структурам забезпечувати себе ресурсами для здійснення небезпечних дій. Міжнародні стандарти та співпраця, своєю чергою, дають змогу контролювати фінансові операції, відстежувати сумнівні транзакції та упереджувати використання

коштів у терористичних цілях, що сприяє ефективній протидії ризикам і загрозам.

Таблиця 1.1

Система міжнародних актів у сфері запобігання легалізації злочинних доходів та боротьби з тероризмом

Категорія джерел	Назва міжнародного документу
Угоди ООН	Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.)
	Конвенція ООН проти корупції (2003 р.)
	Резолюції Ради Безпеки ООН (різні роки)
Боротьба з тероризмом	Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму (1997 р.)
	Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997 р.)
	Міжнародна конвенція про протидію актам ядерного тероризму (2005 р.)
Регіональні акти (Рада Європи та ЄС)	Конвенція Ради Європи щодо відмивання, виявлення, арешту та конфіскації злочинних доходів і фінансування тероризму (2005)
	Конвенція про кіберзлочинність (2001 р.)
	Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму (2005 р.)
	Директиви Європейського Союзу
Спеціалізовані акти	Заява про наміри Егмонтської групи (1997 р.)

Джерело: складено за даними [37, 38, 48]

Запровадження міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню доходів суттєво посилює рівень довіри до фінансових інституцій та системи в цілому. Вони сприяють підвищенню прозорості та гарантують, що банки й інші учасники фінансового сектору дотримуються вимог щодо виявлення сумнівних операцій і недопущення фінансування терористичної діяльності. Оскільки злочинні структури часто діють у межах кількох держав, ефективне протистояння таким загрозам неможливе без міжнародної координації. Рекомендації FATF та нормативні підходи інших міжнародних інституцій забезпечують уніфіковані принципи роботи й полегшують обмін інформацією між державами.

Отже, міжнародні нормативно-правові засади у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, формують комплексну систему загально визнаних принципів, стандартів і механізмів, спрямованих на мінімізацію ризиків використання фінансової системи для кримінальних цілей. Вони забезпечують уніфікацію підходів держав до криміналізації відмивання доходів, впровадження процедур фінансового моніторингу, а також налагодження міжнародного співробітництва у сфері обміну інформацією та правової допомоги.

Водночас ефективність реалізації зазначених міжнародних стандартів значною мірою залежить від рівня їх імплементації у національні правові системи та практики правозастосування. Адаптація міжнародних норм до внутрішнього законодавства держав, з урахуванням особливостей їх фінансових систем і правових традицій, сприяє посиленню превентивних механізмів, підвищенню прозорості фінансових операцій і загальному зміцненню міжнародної системи протидії легалізації злочинних доходів.

Висновки до 1 розділу

У першому розділі дослідження розкрито теоретичні та методологічні засади функціонування системи протидії легалізації злочинних доходів як складової забезпечення економічної та національної безпеки держави. Встановлено, що процеси відмивання коштів мають комплексний економіко-правовий характер, оскільки поєднують фінансові операції, правові конструкції та організаційні механізми, спрямовані на приховування кримінального походження коштів і їх інтеграцію у легальний обіг. З економічної точки зору легалізація злочинних доходів деформує ринкові механізми, порушує принципи добросовісної конкуренції, сприяє зростанню тіньового сектору та посиленню корупційних практик, тоді як у правовому вимірі вона становить системну загрозу, що потребує чіткої криміналізації та ефективного правозастосування.

Аналіз еволюції наукових підходів до визначення поняття легалізації (відмивання) доходів засвідчив відсутність єдиного універсального трактування цього явища, що зумовлено його багатовимірністю та постійною трансформацією форм і методів реалізації. Водночас узагальнення міжнародних і національних дефініцій дозволяє розглядати відмивання коштів як сукупність умисних дій, спрямованих на маскування незаконного походження доходів, зміну їх форми, руху або власника з метою надання їм зовнішніх ознак законності. Обґрунтовано, що вплив таких процесів виходить за межі суто економічної сфери, створюючи фінансову базу для організованої злочинності, корупції та терористичної діяльності, що безпосередньо загрожує фінансовій стабільності та суверенітету держави.

У межах розділу також охарактеризовано систему фінансового моніторингу в Україні як ключовий інституційний механізм протидії легалізації злочинних доходів. Визначено, що її ефективність забезпечується дворівневою структурою (первинний та державний фінансовий моніторинг), ризик-орієнтованим підходом, а також тісною взаємодією з міжнародними інституціями та впровадженням стандартів FATF. Окрему увагу приділено ролі Державної служби фінансового моніторингу України як центрального елемента системи фінансової розвідки. Узагальнення міжнародно-правових засад засвідчило, що результативність національної системи значною мірою залежить від рівня імплементації міжнародних стандартів, розвитку міждержавного співробітництва та здатності держави адаптуватися до нових викликів у сфері фінансових злочинів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

2.1. Типологічні схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом у фінансовій системі

Доцільно зауважити, що механізми легалізації доходів незаконного походження характеризуються значною різноманітністю та багатоваріантністю. З метою їх ґрунтовного аналізу доцільним є упорядкування відповідних схем за низкою класифікаційних ознак, зокрема: за характером первинного джерела формування незаконних доходів; за типом активів, які використовуються як інструмент трансформації коштів; за колом суб'єктів та інституцій, залучених до процесу легалізації; а також за каналами, через які здійснюється приховане введення таких коштів у легальний фінансово-економічний обіг.

Розглядаючи першу класифікаційну ознаку, варто виокремити найбільш типові джерела формування доходів злочинного походження. По-перше, суттєву частку становлять корупційні правопорушення у сфері публічного управління, що виникають унаслідок зловживання посадовими особами наданими їм владними повноваженнями з метою отримання особистої вигоди.

По-друге, поширеним джерелом незаконних доходів є шахрайські дії, зокрема пов'язані з неправомірним заволодінням коштами фінансових установ. Реалізація таких схем часто відбувається через використання банківського сектору, що значною мірою зумовлено недосконалістю або формальним характером систем внутрішнього фінансового моніторингу в окремих установах.

По-третє, окрему групу становлять правопорушення у державному секторі економіки. У даному випадку незаконні доходи формуються внаслідок неефективного управління та зловживань з боку посадових осіб державних підприємств, які орієнтуються на отримання короткострокової вигоди в умовах

політичної нестабільності. Типовими проявами таких схем є маніпулювання процедурами публічних закупівель, а також безпідставне перерахування коштів за фактично не надані послуги.

По-четверте, зростаючу загрозу становлять кіберзлочини, розвиток яких тісно пов'язаний із цифровізацією фінансової сфери. До таких схем належать несанкціонований доступ до систем дистанційного банківського обслуговування, зловживання платіжними інструментами та незаконне отримання персональних даних. У подальшому отримані кошти або інформаційні ресурси трансформуються у готівкові кошти, іноземну валюту, криптоактиви чи матеріальні цінності шляхом використання електронної комерції та інших цифрових каналів [19].

Аналізуючи види активів, що залучаються до процесів легалізації доходів злочинного походження, слід зазначити, що їх перелік є доволі широким і зумовлений можливістю прихованої трансформації незаконних коштів у легальні форми. До найбільш уживаних активів у межах таких схем належать наступні.

По-перше, значне поширення мають операції з цінними паперами, що пояснюється їх фінансово-правовими характеристиками. Окремі види фондових інструментів дозволяють приховувати реальний економічний зміст угод, що створює сприятливі умови для маскуванню незаконних фінансових потоків у межах складних транзакційних схем.

По-друге, об'єктом легалізації нерідко виступають земельні ресурси. Типовим прикладом є придбання земельних ділянок резидентами за кошти, надані нерезидентами у формі позик, з подальшим переходом права власності до кредитора в рахунок погашення боргових зобов'язань, що ускладнює встановлення реального походження фінансування.

По-третє, поширеними залишаються схеми, пов'язані з операціями з об'єктами нерухомості. У таких випадках незаконне заволодіння майном часто здійснюється шляхом маніпуляцій із правовстановлюючими документами, після

чого активи реалізуються на користь третіх осіб, що дозволяє інтегрувати злочинні доходи у легальний обіг.

По-четверте, важливу роль у процесах легалізації відіграють високоліквідні матеріальні цінності, зокрема дорогоцінні метали, коштовне каміння та вироби з них. Використання таких активів значною мірою зумовлене наявністю нелегальних каналів переміщення через кордон та недоліками контролю з боку митних і прикордонних органів. У межах відповідних схем зазначені активи можуть суттєво переоцінюватися та застосовуватися як універсальний засіб розрахунків у юрисдикціях із низьким рівнем регулювання їх обігу [45].

Аналіз інституційної складової процесів легалізації доходів незаконного походження свідчить, що суб'єкти протиправної діяльності найчастіше залучають установи фінансового та квазіфінансового секторів. До таких інституцій передусім належать банки, страхові організації, ломбарди, а також кредитні спілки. Особливості їх використання у злочинних схемах визначаються характером фінансових послуг, які вони надають, та рівнем контролю за відповідними операціями.

Розглядаючи канали реалізації схем легалізації доходів злочинного походження, доцільно виокремити низку найбільш поширених способів переміщення та маскуванню фінансових ресурсів. Насамперед таким каналом виступають безготівкові перекази через банківські установи, що дозволяють оперативно здійснювати трансфер коштів між суб'єктами, у тому числі за межі національної юрисдикції, з мінімальними технічними обмеженнями.

Окрему групу становлять так звані конвертаційні механізми, які реалізуються через суб'єкти господарювання з ознаками фіктивності або за безпосередньої участі керівництва підприємств. У межах таких схем легалізація коштів маскується під фінансову підтримку, інвестиційну діяльність або надання благодійної допомоги.

Ще одним поширеним каналом є використання платіжних сервісів та електронних платіжних систем, що застосовуються для переказу коштів, як

правило, на рахунки фізичних осіб, зокрема нерезидентів. Значна частина таких операцій пов'язана з неправомірним доступом до платіжних інструментів та рахунків користувачів.

Вагоме місце у схемах приховування та легалізації незаконних доходів посідає незаконне переміщення грошових коштів і високоліквідних активів через державний кордон. Порушення митних процедур у даному контексті зумовлені як недоліками системи державного контролю, так і наявністю вразливих ділянок прикордонної інфраструктури, що створює сприятливі умови для реалізації контрабандних схем [45].

Збройний конфлікт продовжує виступати визначальним чинником порушення економічної стабільності та системи безпеки держави, створюючи сприятливі умови для розширення нелегального сектору економіки, інтенсифікації контрабандних операцій, а також розвитку транснаціональних злочинних мереж і схем незаконного обігу коштів. Актуальні процеси свідчать про зростання організованої злочинної активності в умовах воєнних ризиків.

У відповідь на зміну середовища функціонування злочинні структури оперативно трансформують власні механізми діяльності, активно впроваджуючи цифрові фінансові інструменти, криптоактиви та онлайн-платформи для маскування фінансових потоків. Зазначені обставини істотно ускладнюють здійснення фінансового моніторингу та знижують ефективність контрольних заходів з боку національних і міжнародних інституцій, відповідальних за протидію економічній злочинності.

Зобразимо найбільш поширені способи легалізації доходів злочинного походження (таблиця 2.1). Серед найпоширеніших методів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, виділяються схеми, пов'язані з бюджетними коштами та корупційними діями. До них належить переведення державних або комунальних коштів на рахунки компаній з фіктивною або непрямую діяльністю, завищення вартості контрактів, а також привласнення бюджетних коштів через нерухомість та обладнання. Значну роль відіграє використання благодійних та громадських організацій, де кошти, зібрані як пожертви або гранти,

обготівковуються або перерозподіляються серед пов'язаних осіб, а частина доходів використовується для особистих потреб організаторів. Такі механізми дозволяють створювати видимість легальної діяльності та приховувати справжніх бенефіціарів фінансових потоків.

Таблиця 2.1

Основні способи легалізації незаконних доходів

Спосіб	Характеристика
Бюджет та корупція	<ul style="list-style-type: none"> - переказ бюджетних коштів на компанії з непрямю чи фіктивною діяльністю; - привласнення державних коштів через нерухомість, обладнання та послуги з завищеною вартістю; - шахрайські операції з нерухомим майном та цінними активами; - використання сумнівних компаній та фіктивних структур для перерозподілу коштів; - переказ коштів за кордон або на родичів для придбання цінних активів; - оплата послуг пов'язаним особам із подальшим переведенням в готівку; - надання коштів для неправомірних вигод через третіх осіб.
Благодійність	<ul style="list-style-type: none"> - отримання грантів чи пожертв з подальшим обготівковуванням та розподілом серед пов'язаних осіб; - збір коштів під виглядом благодійної діяльності або патріотичних фондів із використанням для особистих потреб; - продаж гуманітарних товарів або пального, придбаного на благодійні внески, із виведенням прибутку в готівку; - створення організацій або фондів за кордоном для збору пожертв із подальшим привласненням; - переведення благодійних коштів через мережу пов'язаних юридичних осіб із призначенням платежів, не пов'язаних із заявленою діяльністю.
Зовнішньо-економічна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - виведення валютних коштів за кордон за відсутності реального постачання або шляхом поставок неповних чи неякісних товарів; - укладення експортних договорів без фактичного надходження валютної виручки; - ввезення та збут продукції російського походження (або виготовленої з відповідної сировини) через ланцюг транзитних іноземних компаній із фіктивними ознаками.
Готівка	<ul style="list-style-type: none"> - використання еквайрингових операцій через POS-термінали на тимчасово окупованих територіях для трансформації соціальних виплат у готівкову валюту іншої держави; - обготівковування безготівкових надходжень від операцій з металобрухтом через рахунки компаній та підконтрольних фізичних осіб; - приховане переведення коштів у готівку шляхом товарних «скруток» із залученням легальних торговельних мереж;

Продовження таблиці 2.1

	- незаконне переміщення готівки за кордон за участю кур'єрів із подальшою легалізацією через фінансові операції та придбання активів.
Шахрайство	- незаконне заволодіння коштами громадян, зокрема осіб похилого віку, шляхом несанкціонованого доступу до їх облікових записів у соціальних мережах; - шахрайські операції з рахунками клієнтів через несанкціонований доступ до систем дистанційного банкінгу з подальшим обготівковуванням або переказами на онлайн-платформи азартних ігор; - отримання коштів фізичних осіб через неправомірний доступ до мобільних пристроїв та масові повідомлення від імені власника з подальшим швидким перерозподілом надходжень; - привласнення грошових коштів унаслідок використання фішингових ресурсів із подальшою конвертацією та переказом на підконтрольні платіжні інструменти.
Гральний бізнес та криптовалюта	- привласнення коштів громадян під виглядом вкладень у криптоактиви; - отримання грошових коштів шляхом обману з подальшим переказом на підконтрольні картки та конвертацією у криптовалюту; - незаконне заволодіння криптоактивами з їх подальшим переміщенням через транзитні гаманці на біржові платформи, що обходять санкційні обмеження; - зарахування коштів користувачів нелегальних азартних сервісів на платіжні інструменти підставних осіб; - використання рахунків номінальних фізичних і юридичних осіб у гральному бізнесі для мінімізації оподаткування та обготівковування через фіктивні послуги.
Наркотики та торгівля зброєю	- надходження готівкових і безготівкових коштів від невстановлених осіб на рахунки групи громадян, залучених до незаконного обігу зброї, з подальшим переміщенням коштів, їх обготівковуванням і оплатою товарів чи послуг; - сумнівні перекази на платіжну картку працівника медичного закладу, що можуть мати ознаки збуту наркотичних речовин, із подальшим розподілом коштів та частковим зняттям готівки; - залучення банківських карток фізичних осіб для здійснення операцій з коштами, отриманими від незаконного обігу наркотичних і психотропних засобів.

Джерело: складено на основі [47]

Не менш поширені методи легалізації, пов'язані з зовнішньо-економічною діяльністю, готівкою, шахрайством, гральним бізнесом та криптовалютою, а також доходами від незаконного обігу наркотиків і зброї. До них належать фіктивні імпортно-експортні операції, прихована конвертація безготівкових коштів у готівку, шахрайські операції з платіжними системами та

криптовалютними активами, а також використання рахунків фізичних та юридичних осіб для прихованого переведення незаконних доходів. Такі схеми ускладнюють фінансовий моніторинг та дозволяють злочинцям ефективно маскувати походження коштів як на національному, так і на міжнародному рівні.

Варто зауважити, що наведені типологічні схеми легалізації доходів злочинного походження рідко реалізуються у «чистому» вигляді. У практиці фінансових розслідувань переважають комбіновані моделі, які поєднують елементи кількох способів маскування коштів. Зокрема, корупційні доходи можуть первинно акумулюватися через бюджетні механізми, після чого інтегруватися у легальний обіг шляхом інвестицій у нерухомість, зовнішньо-економічні операції або криптоактиви. Така багаторівнева структура ускладнює ідентифікацію джерел походження коштів та знижує ефективність стандартних процедур фінансового моніторингу.

Окремої уваги заслуговує роль готівкових операцій як універсального інструменту завершальної стадії легалізації. Незважаючи на зростання рівня цифровізації фінансової системи, готівка залишається ключовим засобом анонімізації фінансових потоків. Обготівковування коштів через фіктивні господарські операції, підставних осіб або товарні схеми дозволяє злочинним групам мінімізувати ризики фінансового контролю та подальшого документального відстеження транзакцій. Особливої актуальності такі механізми набувають в умовах воєнного стану, коли контроль за окремими сегментами фінансового ринку є обмеженим.

Суттєві трансформації спостерігаються і в межах схем, пов'язаних із зовнішньо-економічною діяльністю. Використання транзитних юрисдикцій, офшорних компаній та ланцюгів посередників дозволяє штучно завищувати або занижувати митну вартість товарів, формувати фіктивні зобов'язання та уникати репатріації валютної виручки. У таких умовах легалізація незаконних доходів маскується під законні міжнародні торговельні операції, що створює значні труднощі для органів валютного та митного контролю.

Особливе місце серед сучасних типологічних схем посідають операції, пов'язані з гральним бізнесом та криптовалютами. Використання нелегальних онлайн-платформ, електронних гаманців та анонімних бірж забезпечує високий рівень конфіденційності фінансових операцій. У межах таких схем кошти багаторазово конвертуються між різними цифровими активами, що унеможлиблює швидке встановлення кінцевих бенефіціарів. Крім того, залучення підставних осіб дозволяє розпорошувати фінансові потоки, знижуючи ризик їх блокування.

Не менш небезпечними є схеми легалізації доходів, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів і торгівлею зброєю. Характерною особливістю таких механізмів є поєднання готівкових та безготівкових розрахунків, використання банківських карток фізичних осіб, а також перекази невеликих сум з метою уникнення порогового фінансового контролю. Отримані кошти надалі інтегруються у легальний сектор економіки через придбання товарів тривалого користування, оплату послуг або інвестування у малий бізнес.

Узагальнюючи викладене, доцільно зазначити, що типологічні схеми легалізації доходів злочинного походження характеризуються високим рівнем адаптивності до змін у регуляторному середовищі та технологічному розвитку фінансової системи. Злочинні структури активно реагують на посилення контролю з боку держави, трансформуючи канали переміщення коштів і залучаючи нові фінансові інструменти. Це зумовлює необхідність постійного оновлення типологій фінансових правопорушень та удосконалення механізмів ризик-орієнтованого підходу у сфері протидії легалізації доходів.

Таким чином, систематизація та аналіз типологічних схем відмивання доходів у фінансовій системі є важливою передумовою підвищення ефективності національної системи фінансового моніторингу. Виявлення характерних ознак таких схем дозволяє своєчасно ідентифікувати підозрілі фінансові операції, мінімізувати ризики залучення фінансових установ до протиправної діяльності та забезпечити належний рівень економічної безпеки держави в умовах зростання внутрішніх і зовнішніх загроз.

2.2. Оцінка ефективності функціонування національної системи протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів

Оцінка ефективності національної системи протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів має ключове значення для забезпечення фінансової безпеки держави та стабільності економіки. Вона дозволяє виявляти слабкі місця у функціонуванні контролюючих органів, своєчасно коригувати нормативно-правову базу, удосконалювати методи фінансового моніторингу та підвищувати спроможність держави протидіяти складним і новітнім схемам відмивання коштів. Крім того, така оцінка сприяє підвищенню прозорості фінансових потоків, зміцненню довіри міжнародних партнерів та оптимізації ресурсів правоохоронних і аналітичних структур.

У сфері протидії незаконній економічній діяльності на даний момент прослідковується помітний прогрес. Водночас постійна трансформація схем фінансових злочинців та розвиток їхніх методів ставлять перед системою нові завдання та потребують удосконалення підходів до моніторингу.

Оцінка результативності системи протидії легалізації злочинних доходів здійснюється на основі статистичних показників діяльності контролюючих органів, зокрема Державної служби фінансового моніторингу України. Аналіз кількості повідомлень та суб'єктів, які їх подали, дозволяє оцінити ефективність функціонування системи. Проте для об'єктивної оцінки необхідно поєднувати кількісні дані з якісним аналізом, враховуючи вплив технологічних змін на ефективність моніторингу. Обробка повідомлень виконується автоматизованими системами, що знижує ризик суб'єктивного впливу на прийняття рішень. Етапи аналізу та обробки інформації регламентуються внутрішніми нормативними документами установи.

Відповідно до вимог Базового Закону, суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані надавати до Державної служби фінансового моніторингу інформацію про порогові та підозрілі фінансові операції. Від початку роботи системи Держфінмоніторинг опрацював 59 587 367 повідомлень

про контрольовані операції. Лише у 2024 році надійшло 1 754 604 повідомлення, з яких до обліку взято 1 750 940 (рис. 2.1).

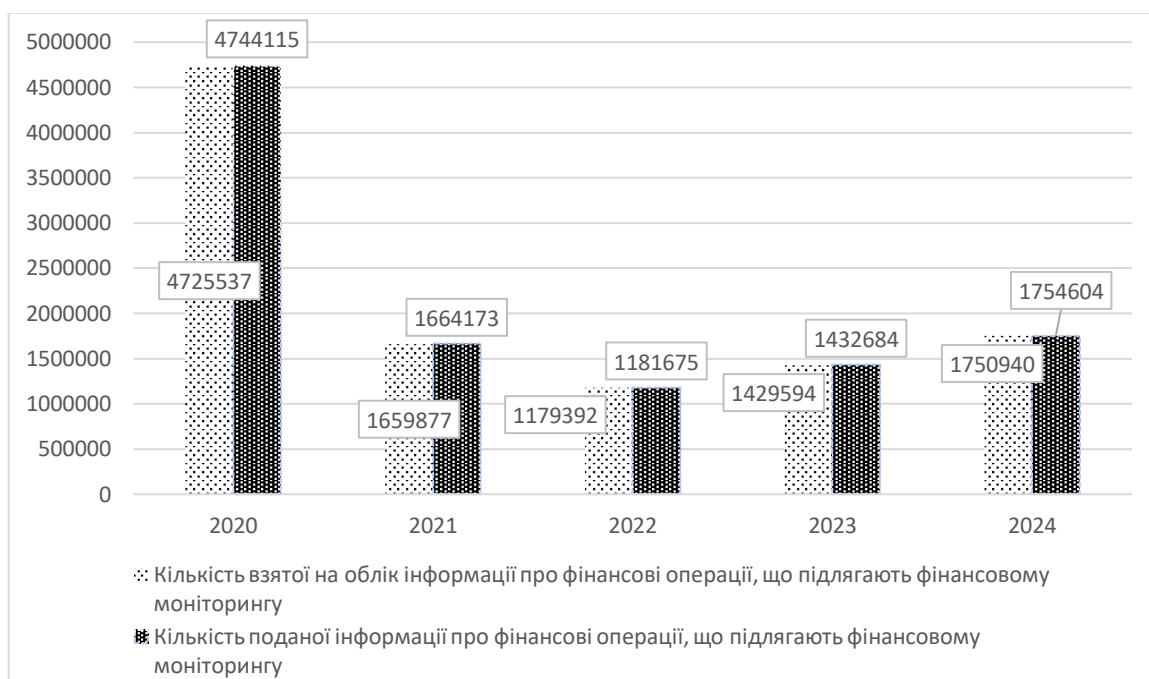

Рис.2.1. Кількість поданих повідомлень про фінансові операції за період 2020-2024 рр. (од.)

Джерело: складено за даними [13-17]

Динаміка подання звітних даних Держфінмоніторингу щодо фінансових операцій та їх передача до правоохоронних органів за 2020-2024 роки наведена на рис.2.2.

Державна служба фінансового моніторингу проводить оцінку фінансових операцій, визначаючи їхній рівень ризику та готуючи матеріали для проведення фінансових розслідувань. Основним завданням є виявлення операцій, пов'язаних із протидією відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. Дані за 2020-2024 роки показують значні коливання у діяльності фінансового моніторингу: у 2020 році зафіксовано найбільшу кількість повідомлень (4,74 млн.), тоді як у 2021-2022 роках їхня кількість зменшилась, досягнувши мінімуму в 1,18 млн. у 2022 році, що пояснюється змінами законодавчих вимог та впливом військової агресії. Починаючи з 2023 року, кількість повідомлень зростає і досягла 1,75 млн. у 2024 році, що може відображати як відновлення економічної активності, так і підвищення ефективності системи фінансового моніторингу.

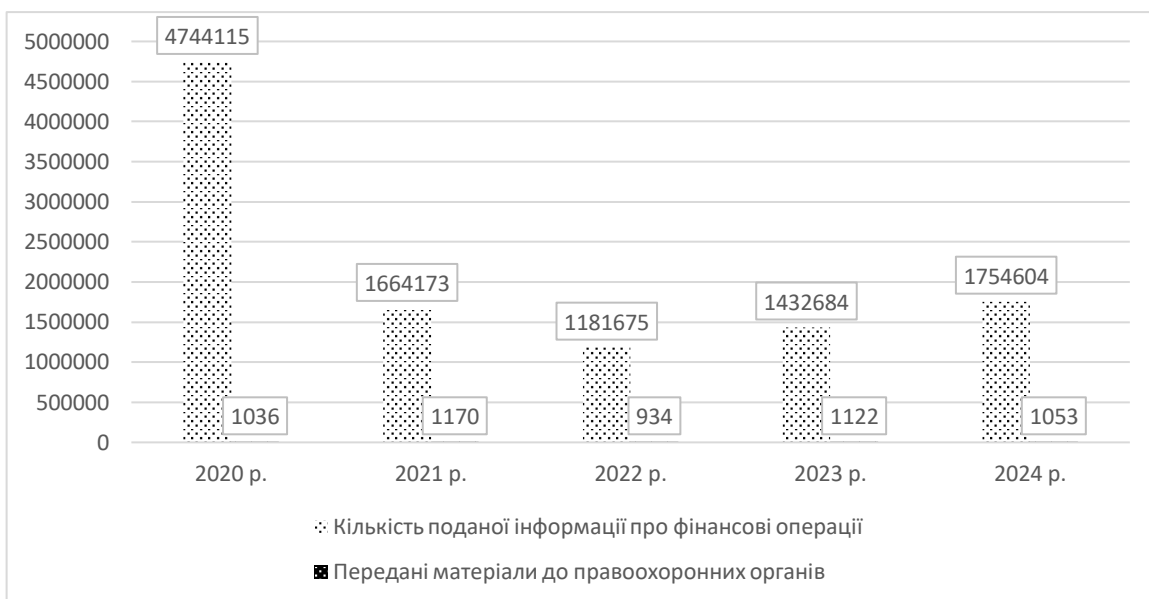

Рис. 2.2. Кількість повідомлень від суб'єктів первинного фінансового моніторингу про фінансові операції та їх передача до правоохоронних органів у 2020-2024 рр. (од.)

Джерело: складено за даними [13-17]

Протягом 2024 року Держфінмоніторинг сформував 1 053 аналітичні матеріали, серед яких 572 належали до узагальнених, а 481 - до додаткових узагальнених, після чого вони були передані до відповідних правоохоронних структур (рис. 2.3).

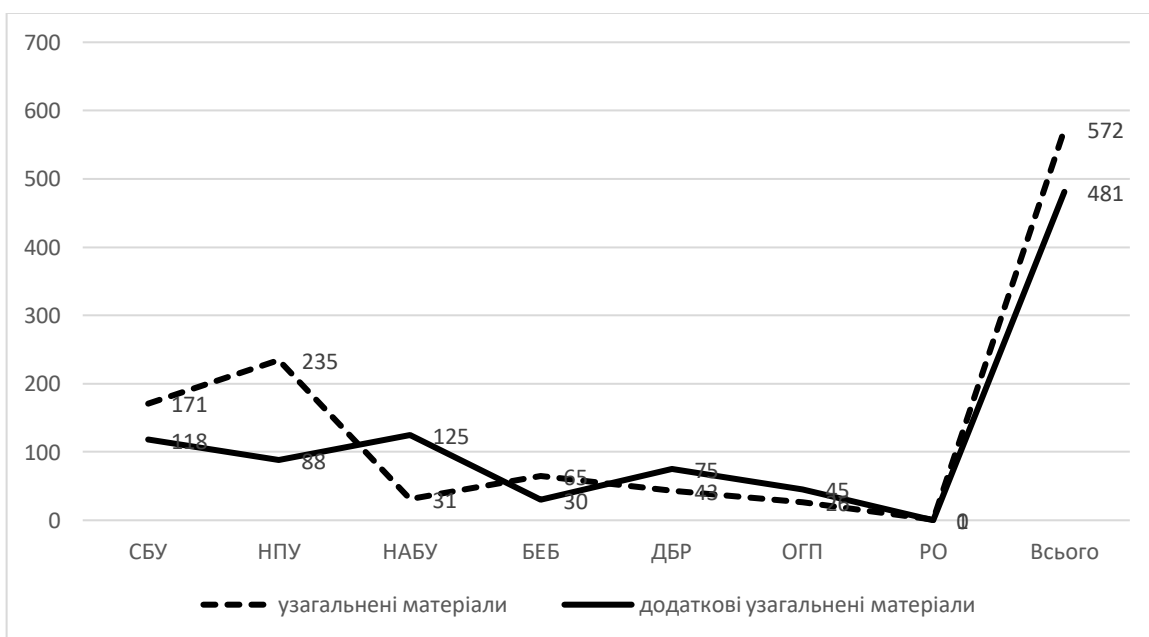

Рис.2.3. Кількість узагальнених і додаткових узагальнених матеріалів у 2024 році, (од.)

Джерело: складено за даними [13-17]

У ході здійснення досудового слідства правоохоронні структури залучили або розпочали використання 408 узагальнених матеріалів, підготовлених Держфінмоніторингом (у тому числі отриманих у попередні періоди), у межах 405 кримінальних проваджень. Зокрема, за результатами опрацювання 62 узагальнених матеріалів було відкрито 69 кримінальних проваджень, тоді як 346 таких матеріалів стали доказовою базою у 336 провадженнях.

Крім того, підрозділи правоохоронних органів завершили 90 кримінальних проваджень, у яких використовувалися 87 узагальнених матеріалів, шляхом направлення обвинувальних актів до суду. Судовими інстанціями розглянуто 39 кримінальних справ, порушених на підставі аналітичних результатів 37 узагальнених матеріалів.

Ключовими суб'єктами процесу подання звітності й надалі виступають банківські установи, провідне значення яких засвідчується відповідними статистичними показниками (рис.2.4).

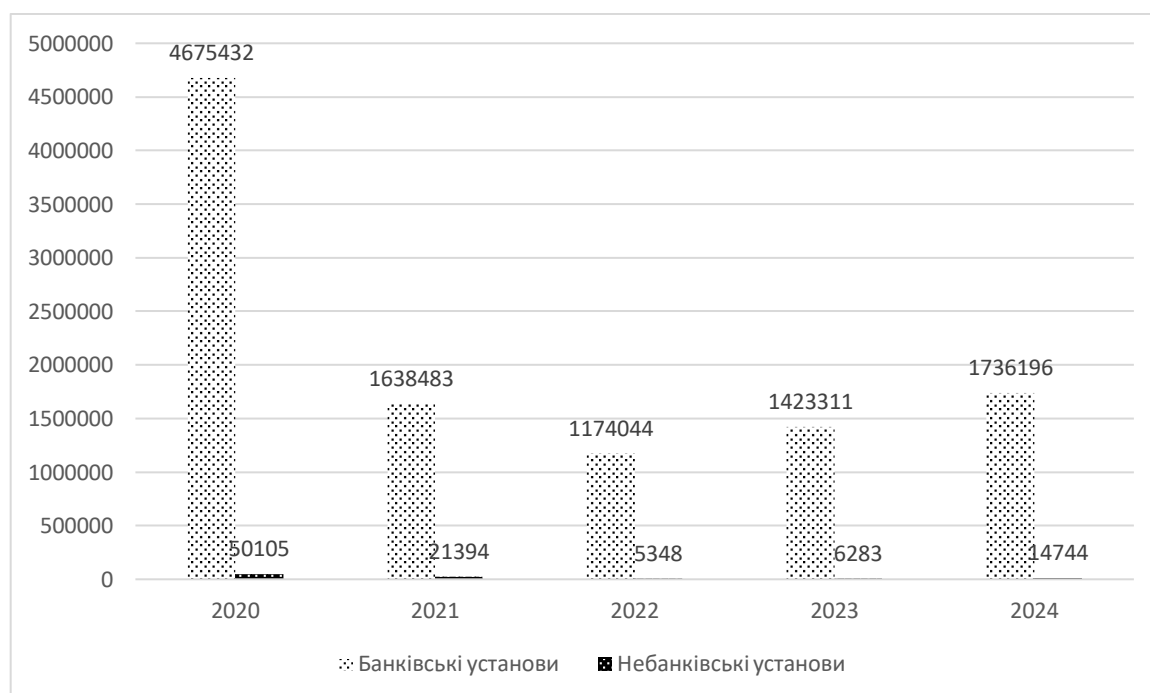

Рис.2.4. Кількість повідомлень щодо фінансових операцій, зареєстрованих Державною службою фінансового моніторингу від банківських та небанківських суб'єктів упродовж 2020-2024 рр., (од.)

Джерело: складено за даними [13-17]

Упродовж 2024 року Держфінмоніторинг отримав від суб'єктів первинного фінансового моніторингу 208 852 кейсові повідомлення, що стосувалися підозрілих фінансових операцій або діяльності та містили ідентифіковані індикатори ризику. Для зіставлення, у 2023 році було зафіксовано 98 535 таких повідомлень. За результатами аналічної обробки інформації сформовано 6 497 аналітичних досьє, при цьому майже дві третини з них (63,9%) ґрунтувалися на даних, наданих СПФМ (рис. 2.5). Водночас порівняно з попереднім роком загальна кількість підготовлених досьє зменшилася майже на 4%, що в абсолютному вимірі відповідає 288 одиницям.

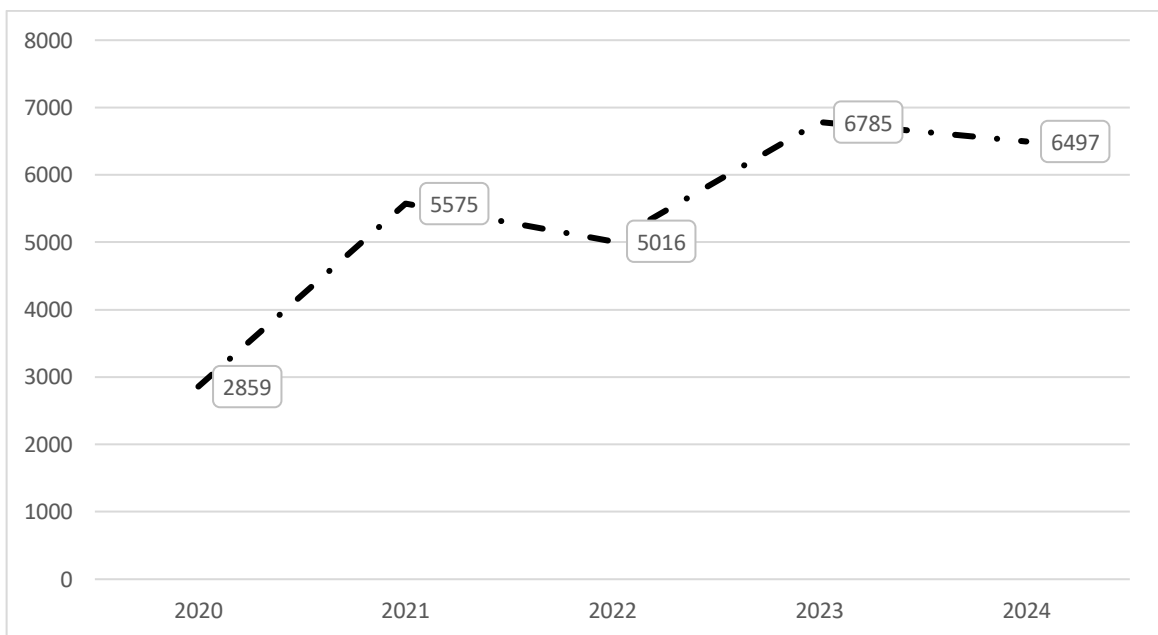

Рис. 2.5. Кількість сформованих досьє за 2020-2024 рр., (од.)

Джерело: складено за даними [13-17]

У 2024 році розподіл повідомлень про фінансові операції, зареєстрованих Державною службою фінансового моніторингу, характеризувався такою структурою: переважну частку становили відомості щодо порогових операцій - 82,26% або 1 440 319 одиниць. Повідомлення про підозрілі фінансові операції чи діяльність охопили 17,58% загального масиву, що відповідає 307 828 випадкам. Частка операцій, які одночасно містили ознаки порогових і підозрілих, була незначною та склала 0,02% (325 повідомлень). Крім того, 0,14% інформації, або 2 648 повідомлень, надійшло у відповідь на запити щодо моніторингу окремих фінансових операцій (рис. 2.6).

Рис.2.6. Структурний розподіл фінансових транзакцій, що перебували під фінансовим моніторингом та були зареєстровані Державною службою фінансового моніторингу у 2020-2024 роках, %

Джерело: складено за даними [13-17]

Держфінмоніторинг виконує функції координації співпраці та обміну відомостями з уповноваженими інституціями іноземних держав і міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на попередження та протидію відмиванню доходів кримінального походження, фінансуванню терористичної діяльності та поширенню зброї масового ураження.

Упродовж 2024 року було забезпечено комунікацію та інформаційну взаємодію з 84 закордонними підрозділами фінансової розвідки та міжнародними структурами. За звітний період Держфінмоніторинг направив 621 запит до 60 іноземних ПФР та отримав 733 відповіді від 57 відповідних органів. Водночас від 49 закордонних ПФР надійшло 234 запити, на які було надано 318 відповідей 50 іноземним установам (рис. 2.7).

Упродовж 2024 року найбільш інтенсивний інформаційний обмін Держфінмоніторинг здійснював через направлення запитів до підрозділів фінансової розвідки окремих держав. Зокрема, найбільшу кількість звернень

було адресовано ПФР Польщі (54), Болгарії (32), Туреччини (29), а також Сполучених Штатів Америки та Об'єднаних Арабських Еміратів - по 27 запитів відповідно. Значна активність також спостерігалася у взаємодії з Кіпром (25 запитів), Австрією (24) та Великою Британією (23).

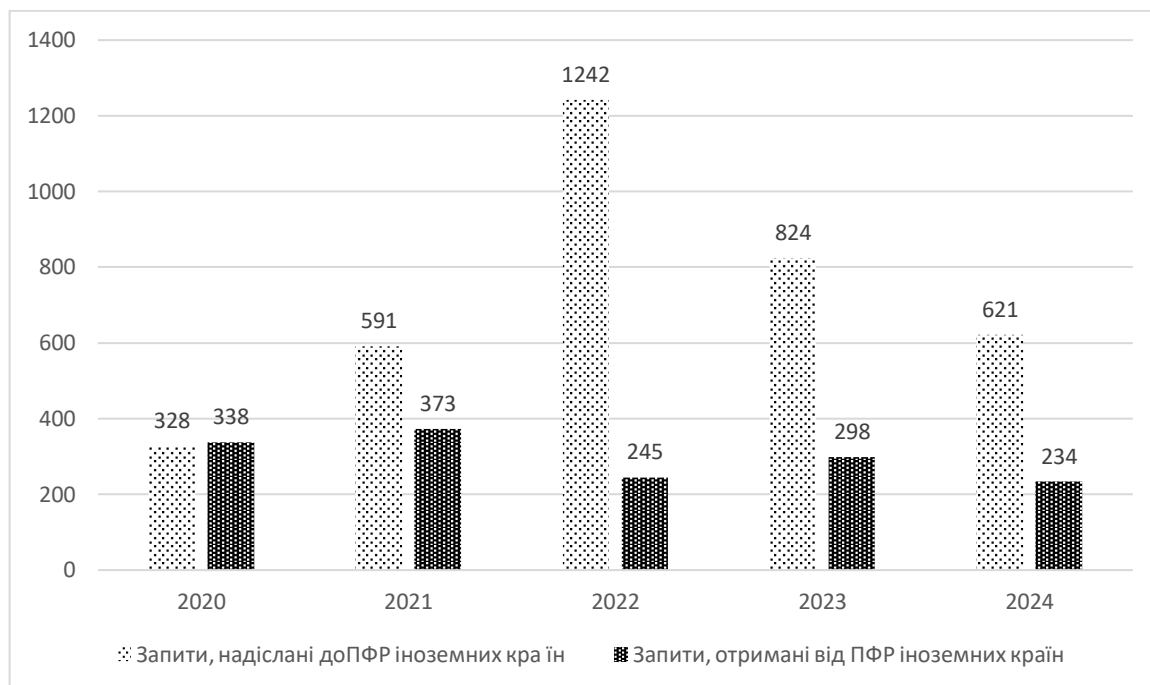

Рис.2.7. Динаміка у обсягах інформаційного обміну між Держфінмоніторингом та іноземними ПФР у 2020-2024 рр., (од.)

Джерело: складено за даними [13-17]

Водночас у 2024 році основний масив запитів, отриманих Держфінмоніторингом, надійшов від підрозділів фінансової розвідки Польщі (35 звернень) і Чорногорії (26). Меншою, але суттєвою була кількість запитів від Кіпру (16), Німеччини та Чехії - по 13 кожна, а також від США і Словаччини - по 10 запитів відповідно.

Загалом, оцінка ефективності національної системи протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів свідчить про поступове підвищення її функціональної спроможності завдяки покращенню механізмів збору та аналізу фінансової інформації, посиленню координації з правоохоронними та контролюючими органами, а також активному міжнародному співробітництву. Проте частина процесів залишається недостатньо автоматизованою, а оперативність реагування на підозрілі операції потребує подальшого вдосконалення, що визначає основні напрями розвитку системи у перспективі.

Висновки до 2 розділу

На основі проведеного комплексного аналізу функціонування національної системи ПВК/ФТ встановлено, що методи легалізації доходів характеризуються високим рівнем адаптивності та складністю структури. Найбільш поширеними у 2024 році залишаються схеми, пов'язані з корупційними правопорушеннями, маніпуляціями з бюджетними коштами, фіктивною зовнішньоекономічною діяльністю та зловживаннями у сфері благодійності. Особливу загрозу становить цифровізація злочинності, що проявляється у активному використанні криптоактивів та нелегальних ігрових платформ для анонімізації фінансових потоків.

Статистичний аналіз діяльності Держфінмоніторингу за 2020-2024 рр. виявив тенденцію до відновлення обсягів інформаційного обміну після спаду в 2022 році. У 2024 році кількість облікованих повідомлень зросла до 1,75 млн. одиниць. При цьому лівова частина звітів надходить від банківського сектору, що підтверджує його статус ключової ланки фінансового контролю. Водночас спостерігається суттєве зростання кількості повідомлень про підозрілі операції, що свідчить про покращення якості ідентифікації ризиків суб'єктами моніторингу.

Сформована система підготовки узагальнених матеріалів демонструє високу практичну цінність для правоохоронних органів. У 2024 році підготовлено 1053 матеріали, які стали основою для відкриття нових та доказовою базою у наявних кримінальних провадженнях. Ефективність системи підтверджується судовими рішеннями та значними обсягами арештованих активів.

Міжнародний вектор співпраці. Україна демонструє високий рівень інтеграції у глобальну мережу фінансової розвідки, підтримуючи активний обмін даними з іноземними ПФР. Пріоритетними напрямками взаємодії є країни ЄС та США, що зумовлено як інтенсивністю економічних зв'язків, так і необхідністю відстеження транскордонних схем виведення капіталу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

3.1. Зарубіжний досвід протидії відмиванню злочинних доходів та можливості його імплементації в національну практику

У зв'язку з розвитком цифрових технологій та посиленням глобалізаційних процесів методи легалізації незаконних доходів набувають дедалі більшої складності та витонченості, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення заходів протидії цьому явищу. Міжнародне співтовариство активно працює над формуванням ефективної системи боротьби з відмиванням коштів шляхом розробки нових стандартів і контрольних механізмів. Ключову роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, які визначають глобальні політики протидії відмиванню фінансових ресурсів та координують дії різних держав. Аналіз світового досвіду у сфері боротьби з легалізацією доходів є надзвичайно важливим для України, яка прагне створити дієву систему фінансового контролю та підвищити свою роль у міжнародному фінансовому середовищі.

В системі протидії відмиванню коштів ключову роль відіграє Організація Об'єднаних Націй. У її структурі діють спеціалізовані підрозділи, що займаються протидією ПВК/ФТ, серед яких особливе значення має Управління ООН з наркотиків та злочинності. У 1998 році було започатковано Міжнародну програму протидії відмиванню коштів (GPML), в рамках якої створено Глобальну програму ООН із боротьби з легалізацією незаконних доходів [8].

В Україні імplementовано основні міжнародні документи щодо протидії відмиванню коштів, серед яких Конвенції Ради Європи та ООН про конфіскацію злочинних доходів, боротьбу з наркотиками та транснаціональною злочинністю. Положення цих конвенцій інтегровані у національне законодавство та

супроводжуються методичними рекомендаціями для практичного застосування. Важливою міжурядовою організацією у сфері протидії відмиванню коштів є FATF, яка розробила основні міжнародні рекомендації щодо протидії легалізації незаконних доходів, що включають: визначення кола правопорушень, пов'язаних із відмиванням коштів; визначення фінансових установ, відповідальних за контроль підозрілих операцій; регламентацію процедур екстрадиції підозрюваних; а також чітке законодавче тлумачення поняття легалізації доходів для уникнення двозначностей [21, с.75].

Міжнародні стандарти FATF охоплюють боротьбу з легалізацією доходів, отриманих від корупції та податкових порушень, передбачають прозорість фінансових операцій, встановлення реальних власників юридичних осіб, посилену ідентифікацію клієнтів та застосування ризик-орієнтованого підходу при моніторингу фінансових транзакцій [12, с.115].

FATF здійснює координацію своєї діяльності з провідними міжнародними інституціями, серед яких ООН, Світовий банк, Рада Європи, МВФ та інші організації. В межах своєї структури FATF функціонують три основні робочі групи, що зосереджені на аналізі схем відмивання коштів, правових аспектах та розробці рекомендацій з ПВК/ФТ [21].

Головні напрямки роботи організації включають: формування рекомендацій щодо протидії відмиванню коштів; оцінку відповідності національних законодавств і практик сучасним міжнародним стандартам; проведення симпозіумів, семінарів та конференцій з питань фінансового законодавства; а також створення регіональних структур для реалізації аналогічних завдань.

Щороку FATF оприлюднює перелік країн, які не вживають достатніх заходів для протидії легалізації незаконних доходів і не розвивають відповідну нормативно-правову базу. Хоча рекомендації організації не мають обов'язкової юридичної сили, їхній вплив на розвиток системи боротьби з відмиванням коштів є істотним, оскільки більшість держав дотримується встановлених стандартів та підкоряється санкціям проти країн, що їх ігнорують. Законодавство

ряду розвинених країн дозволяє блокувати кошти на кореспондентських рахунках іноземних банків та застосовувати інші економічні та адміністративні заходи.

FATF радить банківським установам звертати особливу увагу на операції, які відрізняються високою складністю, великим обсягом або незвичною структурою, а також на транзакції без очевидного економічного сенсу чи законної мети, оскільки саме такі операції часто використовуються на початкових етапах легалізації незаконних доходів.

На сьогодні Інтерпол об'єднує 181 державу, що робить його другою за чисельністю членів міжнародною організацією після ООН. Основні завдання Інтерполу включають зниження рівня міжнародної організованої злочинності шляхом координації розслідувань на національному та світовому рівнях; посилення міждержавної співпраці через активний обмін інформацією; а також уніфікацію процедур, що застосовуються правоохоронними органами для збору, аналізу, зберігання та використання доказів щодо кримінальних правопорушень [12, с. 65].

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) займає важливе місце у глобальній економічній системі. До її складу входять 35 держав, більшість з яких є членами Європейського Союзу, а діяльність ОЕСР значною мірою підтримується Європейською Комісією, що представляє інтереси ЄС. Організація здійснює комплексні аналітичні дослідження, розробляє рекомендації для держав-учасниць і слугує платформою для проведення багатосторонніх економічних переговорів.

Одним із ключових напрямів роботи ОЕСР є протидія відмиванню незаконних доходів, ухиленню від сплати податків, хабарництву та корупційним практикам. Організація створює рекомендації та механізми, спрямовані на обмеження використання державами зон з пільговим податковим режимом. Серед структур, що займаються боротьбою з легалізацією доходів, існують регіональні аналоги FATF, зокрема: Азіатсько-Тихоокеанська група з протидії відмиванню коштів; Карибська група з розробки фінансових заходів протидії

відмиванню грошей; Група з боротьби з відмиванням доходів у Східній і Південній Африці; Євразійська група з протидії легалізації незаконних доходів та фінансуванню тероризму; а також Комітет експертів Ради Європи з оцінки ефективності заходів у сфері боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму.

У контексті протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму слід також відзначити діяльність інших міжнародних організацій. Зокрема, Банк міжнародних розрахунків (БМР) є спеціалізованою фінансовою установою, що сприяє співпраці центральних банків і полегшує проведення міжнародних розрахунків. Крім того, БМР виконує функції аналітичного центру для здійснення економічних і монетарних досліджень. Ініціатива щодо створення Банку виходила від центральних банків провідних торговельних держав [35].

Розглянемо підходи до протидії відмиванню коштів на прикладі окремих європейських держав. У Франції боротьба з відмиванням грошей регулюється на двох рівнях: загальним банківським законодавством, закріпленим у Монетарному та фінансовому кодексі, та кримінально-правовими нормами, викладеними в Кримінальному кодексі. Відмивання грошей кваліфікується як злочин у статтях 324-1-324-9 Кримінального кодексу. Санкції передбачають до п'яти років позбавлення волі та штраф у розмірі 375 000 євро, який може збільшуватися за обтяжуючих обставин, наприклад, скоєння злочину у межах професійної діяльності або організованою групою. Кодекс також встановлює можливість стягнення штрафів до половини від незаконно здобутих активів та покарання для юридичних осіб. Додаткові обмеження для фізичних осіб можуть включати заборону на професійну діяльність, позбавлення ліцензії або громадянських прав, а також обмеження щодо проживання чи виїзду. Порівняно з іншими країнами ЄС, французьке кримінальне законодавство є детальним і ефективним у стримуванні відмивання коштів.

У Німеччині функціонує один із найбільш розвинених правових механізмів протидії економічним злочинам. Національне законодавство щодо боротьби з легалізацією злочинних доходів формується з урахуванням міжнародних

стандартів і підходів Європейського Співтовариства. Німеччина є стороною Віденської конвенції ООН 1988 року та Конвенції Ради Європи 1990 року, на основі яких було розроблено її нормативну базу для протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Особливістю німецького законодавства є більш жорсткі норми у порівнянні з вимогами міжнародних актів. Відповідно до Кримінального кодексу, відмивання коштів тягне за собою накладення штрафів, позбавлення волі та повернення незаконно набутого майна. Злочин кваліфікується на основі предикатного правопорушення, причому предметом можуть бути різні види активів, включно з грошовими коштами, цінними паперами та нерухомістю. До предикатних злочинів належать, зокрема, торгівля людьми, незаконний обіг наркотиків, страхове шахрайство, підробка грошей та інші.

Німецьке законодавство постійно удосконалювалося завдяки ухваленню низки нормативних актів, зокрема: «Про поліпшення боротьби з організованою злочинністю» (1998), «Про поліпшення боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму» (2002), а також «Про підтримку боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму» (2008), що створив нову нормативну базу для підвищення прозорості фінансових операцій і оцінки ризиків.

Ці закони визначають коло суб'єктів, які зобов'язані дотримуватися правил, включаючи банки, страхові компанії, юридичних консультантів, аудиторів, агентів з нерухомості та представників грального бізнесу. До їхніх обов'язків належить проведення перевірки клієнтів, ведення документації, забезпечення внутрішніх заходів безпеки та подання звітності про підозрілі операції [25].

Банківське законодавство Австрії вирізняється низкою специфічних рис. Зокрема, країна залишається єдиною у Європейському Співтоваристві, де зберігається принцип абсолютної банківської таємниці. З 1988 року цей принцип закріплений на конституційному рівні, а його порушення розглядається як кримінальне правопорушення. Надання інформації про рахунки, клієнтів або

фінансові операції правоохоронним органам можливе лише на підставі судового рішення у рамках розслідування умисних фінансових злочинів [44].

Австрійські банки не зобов'язані розкривати дані про клієнтів у випадках, пов'язаних із перевітками податкових органів, банківського контролю або ревізій. Крім того, з 1819 року в країні функціонує система анонімних і номерних банківських рахунків, що є невід'ємною складовою економічного устрою. Клієнти залишаються невідомими банку при відкритті таких рахунків і проведенні операцій, а також мають можливість анонімно торгувати цінними паперами через номерні рахунки та управляти акціями за допомогою кодових депозитів. Незважаючи на тривалі обговорення у парламенті та суспільстві, суттєвих змін у цих принципах банківської діяльності [53] поки що не відбулося.

У липні 1993 року в Австрії ухвалено Закон «Про фінансовий ринок», який регулює облік банківських операцій, ідентифікацію клієнтів та взаємодію банків із правоохоронними органами. Хоча його положення відповідають міжнародним стандартам, впровадження змін у практику відбувається повільно з економічних причин. Високий рівень економічного добробуту Австрії значною мірою підтримується припливом інвестицій з різних регіонів, що зумовлено збереженням принципів банківської таємниці.

Австрія приєдналася до Віденської конвенції ООН 1988 року, підписала Європейську конвенцію 1990 року та активно бере участь у формуванні рекомендацій FATF. У 2008 році в країні набули чинності положення III Директиви ЄС. Незважаючи на це, Австрія досі не має єдиного комплексного закону, що регулює боротьбу з відмиванням коштів, і це питання врегульовується різними нормативними актами, зокрема Кримінальним кодексом, Законом про банківську діяльність та іншими спеціальними положеннями.

У Бельгії III Директива ЄС була імплементована 18 січня 2010 року після того, як Європейська комісія розпочала процедуру проти країни через затримку з приведенням національного законодавства у відповідність до європейських стандартів. Причиною затримки стало необхідність гармонізації законодавчих

актів у контексті співіснування законодавчої влади та конституційної монархії. Попередній закон «Про запобігання відмиванню грошей» перевищував вимоги ЄС, тому у 2010 році було прийнято новий нормативний акт, який узгодив національні положення з європейськими стандартами.

Система запобігання відмиванню грошей у Бельгії ґрунтується на трьох ключових нормативних актах: законах «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів та фінансування тероризму», Кримінальному кодексі та «Законі про статус і нагляд за кредитними установами». Відмивання коштів переслідується за статтею 505 Кримінального кодексу, де передбачено покарання у вигляді позбавлення волі терміном від 15 днів до 5 років та штраф до 50 000 євро. Замах карається позбавленням волі від 8 днів до 3 років і штрафом до 25 000 євро. Дії співучасників та пособників підпадають під аналогічну відповідальність [41].

Україна продовжує інтегруватися у систему європейських стандартів, реалізуючи рекомендації міжнародних організацій щодо протидії відмиванню коштів. Зокрема, українське законодавство визначає поняття віртуального активу та встановлює механізми контролю через надання статусу первинного суб'єкта фінансового моніторингу постачальникам послуг, що оперують віртуальними активами. Попри позитивні зрушення, зумовлені цифровізацією законодавства та відповідністю міжнародним стандартам FATF, ефективність таких заходів може обмежуватися специфікою криптовалют. Вони, разом із міксувальними сервісами, забезпечують високий рівень анонімності, і тому ці сервіси навряд чи будуть розкривати інформацію про своїх користувачів, адже репутація залишається їхнім основним активом [32].

У процесі комплексного протистояння легалізації фінансових ресурсів особливого значення набуває не лише реагування на вже вчинені правопорушення, що закріплено у спеціальному законодавстві у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, а й упровадження механізмів превентивного характеру. Як обґрунтовується у наукових працях Д. І. Сироти, Ю. С. Метка та А. С. Мещурова, ефективна державна стратегія має передбачати

декілька ключових напрямів, зокрема: формування чіткої нормативно-правової бази, яка визначає організаційні засади протидії відмиванню коштів; прийняття та узгодження відповідних підзаконних актів, установлення процедур фінансового моніторингу, а також забезпечення скоординованої взаємодії уповноважених органів державної влади. Водночас важливим елементом такої політики є окреслення кола протиправних діянь, на які вона спрямовується, зокрема шляхом розмежування правових категорій, що стосуються відмивання доходів злочинного походження та легалізації фінансових ресурсів, прихованих від оподаткування [46].

З урахуванням узагальнення провідних міжнародних практик доцільним є визначення низки пріоритетних напрямів модернізації державної політики України у сфері запобігання та протидії легалізації доходів кримінального походження. Насамперед ідеться про зміцнення інституційного потенціалу уповноважених органів, що передбачає формування інтегрованої інформаційної платформи для оперативного обміну відомостями між правоохоронними, контролюючими та наглядовими структурами, удосконалення системи професійної підготовки спеціалістів з фінансових розслідувань, а також запровадження інноваційних технологічних рішень для ідентифікації та аналізу операцій з підвищеним рівнем ризику. Паралельно важливого значення набуває оновлення нормативно-правового регулювання шляхом приведення національного законодавства у відповідність до загальновизнаних міжнародних стандартів, посилення юридичної відповідальності за недотримання вимог фінансового моніторингу та розширення застосування ризик-орієнтованого підходу в діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Окрему увагу доцільно приділити поглибленню міжнародної взаємодії, зокрема через активнішу участь України у діяльності спеціалізованих міждержавних організацій і робочих форматів, розширення договірно-правової бази співпраці у сфері обміну фінансовою інформацією та впровадження ефективних механізмів оперативного реагування на запити іноземних компетентних органів. Важливим елементом комплексної політики також є

налагодження сталої взаємодії з приватним сектором, що включає створення дієвих каналів зворотного зв'язку між державними інституціями та суб'єктами фінансового моніторингу, розроблення спеціалізованих методичних рекомендацій для окремих галузей економіки, а також застосування заохочувальних механізмів для суб'єктів, які добросовісно виконують вимоги законодавства.

Суттєвого значення в сучасних умовах набуває посилення превентивної складової державної політики, спрямованої на підвищення рівня прозорості фінансових операцій та удосконалення процедур ідентифікації і верифікації клієнтів. Розвиток системи безперервного навчання та підвищення фінансової обізнаності населення сприятиме формуванню культури правомірної фінансової поведінки та зниженню ризиків залучення громадян до схем легалізації незаконних доходів.

Крім того, перспективним напрямом удосконалення національної системи протидії відмиванню коштів є інтеграція методів інтелектуального аналізу даних і технологій штучного інтелекту у діяльність як фінансових установ, так і державних органів, залучених до фінансового моніторингу. Використання таких інструментів дозволить підвищити точність виявлення підозрілих операцій, оптимізувати процеси обробки великих масивів інформації та забезпечити більш ефективне реагування на нові й складні форми фінансових злочинів.

Загалом реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню результативності національного механізму запобігання та протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, а також забезпечить його поступове наближення до передових міжнародних практик і стандартів у цій сфері.

3.2. Перспективи використання цифрових технологій для автоматизації виявлення схем відмивання грошей

Перспективи використання цифрових технологій для автоматизації виявлення схем відмивання грошей пов'язані насамперед із впровадженням

інструментів штучного інтелекту, машинного навчання та аналізу великих масивів даних. Такі технології дають змогу обробляти значні обсяги фінансової інформації в режимі реального часу, ідентифікувати нетипові транзакції, складні ланцюги переказів і приховані зв'язки між учасниками фінансових операцій. Автоматизовані системи підвищують точність фінансового моніторингу, знижують рівень суб'єктивності в оцінці ризиків і дають змогу фінансовим установам своєчасно реагувати на потенційні загрози легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

У довгостроковій перспективі цифровізація процесів протидії відмиванню грошей сприятиме формуванню більш гнучкої та адаптивної системи фінансової безпеки. Інтеграція автоматизованих рішень із національними та міжнародними інформаційними платформами дозволить посилити міжінституційну взаємодію, покращити обмін даними та гармонізувати підходи до оцінювання ризиків. Водночас актуальними залишаються питання захисту персональних даних, кібербезпеки та нормативного забезпечення використання цифрових технологій, що потребує подальших наукових досліджень і вдосконалення регуляторної бази.

Упродовж останніх років цифрові рішення набули ключового значення у сфері протидії фінансовим правопорушенням, зокрема завдяки розвитку штучного інтелекту, технологій обробки великих даних та блокчейну. Водночас суттєвим викликом залишається транскордонна природа фінансових злочинів, яка ускладнює їх виявлення та запобігання. Такі правопорушення нерідко реалізуються в межах кількох юрисдикцій, що створює можливості для використання відмінностей у національних правових режимах з метою маскуванню незаконних фінансових потоків. Брак уніфікованих підходів і недостатній рівень міжнародної координації сприяють поширенню подібних схем [50]. За цих умов цифрові технології набувають особливої актуальності як інструмент протидії фінансовій злочинності.

Оцінюючи потенціал цифровізації, доцільно підкреслити, що застосування штучного інтелекту, методів машинного навчання та блокчейн-технологій

відкриває можливості для автоматизованого виявлення ризикових операцій і комплексного аналізу фінансових транзакцій у режимі реального часу. Використання таких інструментів забезпечує безперервний моніторинг руху коштів, підвищує оперативність реагування на підозрілі дії та мінімізує вплив людського чинника. У результаті це сприяє зниженню рівня шахрайства й інших форм фінансових зловживань, водночас підвищуючи ефективність систем фінансового контролю [49].

Розглядаючи цифрові інструменти у сфері протидії фінансовій злочинності, першочергову увагу доцільно зосередити на потенціалі та практичній придатності застосування штучного інтелекту. Водночас у науковому середовищі відсутній усталений підхід до тлумачення цієї категорії, що зумовлює різноманітність її трактувань. Так, згідно з Oxford English Dictionary [57], штучний інтелект розглядається, по-перше, як здатність комп'ютерних систем або інших технічних засобів відтворювати чи імітувати інтелектуальну поведінку, а також як відповідний напрям наукових досліджень, і, по-друге, як програмне забезпечення, що дозволяє виконувати завдання або досягати результатів, які раніше вимагали участі людини, зокрема шляхом використання машинного навчання для аналізу значних обсягів даних.

Науковці Ю. Кравицький [27] та М. Великанова [5] підкреслюють, що сучасні підходи до розуміння штучного інтелекту коливаються від його ототожнення з робототехнічними системами до трактування як перспективного напрямку науково-технічного розвитку, орієнтованого на створення інтелектуалізованих машин і комп'ютерних програм.

Водночас необхідно враховувати нерівномірність технологічного розвитку різних країн, зокрема відмінності в доступі до рішень на основі штучного інтелекту, а також розбіжності в підходах до системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Саме ці фактори значною мірою формують пріоритети діяльності міжнародних організацій. Зокрема, йдеться про використання потенціалу штучного інтелекту для посилення кримінально-правових механізмів боротьби з відмиванням коштів та створення ефективних

інструментів міжнародного нагляду за рухом фінансових ресурсів. Водночас застосування таких технологій потребує напрацювання чітких правових стандартів щодо відповідальності за рішення, ухвалені системами штучного інтелекту, а також забезпечення належного рівня захисту персональних даних, які обробляються в межах їх функціонування. Як зазначає В. Літкевич [30], на міжнародному рівні триває активний процес формування універсальних принципів і правил використання штучного інтелекту, у тому числі у сфері протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, що закладає підґрунтя для подальшого нормативного врегулювання.

Окремої уваги потребує питання подальшого розвитку національного законодавства, зокрема шляхом узгодження його норм із міжнародними стандартами у сфері правового регулювання застосування штучного інтелекту. Гармонізація відповідних положень сприятиме підвищенню ефективності правозастосування, забезпеченню правової визначеності та формуванню єдиного підходу до впровадження цифрових технологій у механізми протидії фінансовим злочинам, що є особливо актуальним в умовах глобалізації фінансових ринків [49].

Наступним важливим напрямом у межах протидії фінансовій злочинності є використання технологій Big Data, або аналізу великих масивів даних, які забезпечують можливість опрацювання значних обсягів інформації з метою виявлення прихованих зв'язків і повторюваних моделей, що можуть свідчити про шахрайські операції чи процеси відмивання коштів. Застосування таких технологій дозволяє поєднувати дані з різних джерел, здійснювати їх комплексний аналіз та підвищувати результативність фінансового моніторингу. Визначення поняття Big Data подано, зокрема, у Звіті Європейського банківського управління щодо великих даних та розширеної аналітики (EBA Report on Big Data and Advanced Analytics) [54], де ця категорія трактується як сукупність технологічних рішень, пов'язаних зі збиранням, збереженням, аналізом і практичним використанням даних. Їх характерними ознаками є зростання обсягу, швидкості обробки та різноманітності інформації (концепція

трьох «V»: volume, velocity, variety), при цьому значна частина таких даних формується в цифровому середовищі, зокрема в мережі Інтернет. Великі дані охоплюють динамічні та масштабні інформаційні масиви, що генеруються користувачами, технічними засобами й автоматизованими системами з постійно зростаючою інтенсивністю [7].

З огляду на зазначене, технології Big Data посідають важливе місце у системі протидії фінансовій злочинності, оскільки забезпечують поглиблений аналіз значних масивів транзакційних даних, своєчасне виявлення нетипових операцій та формування прогнозів щодо можливих загроз. Застосування інструментів аналізу великих даних істотно підсилює спроможність фінансових установ і контролюючих органів протидіяти фінансовим правопорушенням, зокрема шляхом реалізації таких можливостей:

- ідентифікація шахрайських моделей - завдяки дослідженню поведінкових характеристик клієнтів і аналізу фінансових потоків стає можливим оперативне розпізнавання підозрілих операцій та запобігання зловживанням, пов'язаним із платіжними картками, маніпуляціями з транзакціями чи легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом;

- здійснення автоматизованого моніторингу та аналітичної обробки даних
- використання алгоритмів машинного навчання на базі великих даних дозволяє безперервно аналізувати значні обсяги фінансових операцій у реальному часі, що суттєво скорочує час реагування на потенційні ризики;

- протидія кіберзагрозам - інструменти Big Data сприяють виявленню та нейтралізації кіберзлочинів, зокрема атак на банківські інформаційні системи, незаконного доступу до персональних даних і компрометації фінансових облікових записів;

- аналіз соціальних та фінансових взаємозв'язків (Social Network Analysis)
- дослідження мережі контактів між фізичними та юридичними особами дає змогу ідентифікувати організовані фінансові злочинні структури та простежити переміщення коштів між учасниками економічних відносин;

- прогнозування фінансових ризиків - застосування моделей прогнозної аналітики на основі Big Data дозволяє завчасно виявляти потенційні загрози, розробляти превентивні заходи та мінімізувати ймовірність реалізації фінансових злочинів [49].

Окреме місце серед цифрових технологій фінансового сектору посідає блокчейн, який лежить в основі функціонування криптовалютного ринку. Блокчейн доцільно розглядати як розподілену цифрову систему обліку, що характеризується незмінністю записів і відсутністю єдиного центру управління або зберігання даних [60]. Як зазначає Ю. Калайда, ключовими перевагами цієї технології є стійкість до втручань, високий рівень безпеки, прозорість обробки інформації та можливість здійснення транскордонних операцій [18]. Завдяки цим характеристикам блокчейн знаходить широке застосування в різних сферах фінансової діяльності, зокрема сприяє зменшенню кількості посередників і здешевленню міжнародних переказів, оптимізації фінансування зовнішньоторговельних операцій, підвищенню надійності бухгалтерського обліку й аудиту за рахунок мінімізації людського чинника. Крім того, використання смарт-контрактів прискорює процеси кредитування під заставу, автоматизуючи виконання фінансових зобов'язань, а також забезпечує безпечну передачу та перевірку прав власності під час операцій із нерухомістю. Вбудовані механізми шифрування відіграють важливу роль у захисті інформації, зниженні ризиків відмивання коштів і збереженні конфіденційності персональних даних [7].

Використання зазначених цифрових рішень забезпечує можливість оперативної обробки значних масивів фінансових даних, своєчасного виявлення атипової транзакційної активності, багатоетапних фінансових маршрутів і латентних взаємозв'язків між суб'єктами операцій. Ключові переваги та функціональні характеристики відповідних технологій узагальнено в таблиці 3.1.

Активне впровадження цифрових технологій у сферу протидії фінансовій злочинності суттєво підвищує ефективність виявлення, аналізу та запобігання протиправним фінансовим операціям. Водночас цифровізація не лише створює

нові інструменти контролю, а й породжує низку складних проблем правового, організаційного та технологічного характеру. Зростання обсягів даних, складність алгоритмів і транскордонний характер фінансових потоків актуалізують питання надійності, безпеки та відповідального використання цифрових рішень у боротьбі з фінансовою злочинністю.

Таблиця 3.1

Вплив процесів цифрової трансформації на результативність функціонування системи фінансового моніторингу

Технологічне рішення	Вплив на процес фінансового моніторингу	Результат
Штучний інтелект	Автоматизація оцінки ризиків та імітація інтелектуальної поведінки аналітика	Зниження суб'єктивності та операційних витрат
Машинне навчання	Розпізнавання інноваційних типологій фінансових правопорушень, що не були зафіксовані раніше	Підвищення точності виявлення підозрілих операцій
Big Data	Опрацювання масивів несистематизованої інформації, отриманої з альтернативних джерел	Формування цілісного портрета клієнта
Блокчейн	Забезпечення незмінності записів та прозорості транскордонних переказів	Мінімізація ризиків фальсифікації даних

Джерело: створено на основі даних [7,49,54]

Основні виклики використання цифрових технологій у протидії фінансовій злочинності:

- нерівномірний доступ країн та фінансових установ до сучасних цифрових рішень і обчислювальних ресурсів;
- відсутність уніфікованих міжнародних стандартів застосування цифрових технологій і штучного інтелекту у сфері фінансового моніторингу;
- ризики порушення конфіденційності та захисту персональних даних у процесі обробки великих масивів інформації;
- складність визначення відповідальності за рішення, прийняті автоматизованими системами та алгоритмами штучного інтелекту;

- підвищені загрози кібербезпеці, включаючи ризики зламу інформаційних систем і маніпуляцій з даними;
- обмежена прозорість та інтерпретованість алгоритмів машинного навчання, що ускладнює контроль і аудит їх рішень;
- необхідність постійного оновлення нормативно-правової бази відповідно до темпів технологічного розвитку;
- дефіцит кваліфікованих фахівців, здатних поєднувати знання у сфері фінансів, права та цифрових технологій.

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що цифрові технології формують якісно новий рівень автоматизації процесів виявлення схем відмивання грошей, поєднуючи швидкість обробки інформації з глибиною аналітичного аналізу. Використання штучного інтелекту, Big Data, блокчейн-рішень дозволяє перейти від фрагментарного фінансового моніторингу до системного, ризик-орієнтованого підходу, заснованого на безперервному аналізі транзакцій і поведінкових моделей учасників фінансових операцій. Це суттєво підвищує здатність фінансових установ і державних органів своєчасно ідентифікувати складні та приховані схеми легалізації незаконних доходів.

Водночас ефективна реалізація потенціалу цифрових технологій можлива лише за умови комплексного врахування наявних викликів. Нерівномірність технологічного розвитку, фрагментарність правового регулювання, кіберризики та обмежена прозорість алгоритмів автоматизованого аналізу можуть знижувати результативність таких інструментів і створювати додаткові загрози фінансовій безпеці. У цьому контексті особливого значення набуває гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, розвиток механізмів міждержавної співпраці, а також забезпечення належного рівня захисту персональних даних і відповідальності за рішення, ухвалені цифровими системами.

Таким чином, перспективи використання цифрових технологій для автоматизації виявлення схем відмивання грошей слід розглядати як стратегічний напрям модернізації системи фінансового моніторингу. Поєднання

технологічних інновацій із ефективним правовим регулюванням, інституційною взаємодією та підготовкою кваліфікованих кадрів створює передумови для формування стійкої та адаптивної моделі протидії фінансовій злочинності. У подальшому це сприятиме не лише зниженню рівня легалізації злочинних доходів, а й зміцненню фінансової стабільності та довіри до фінансової системи загалом.

Висновки до 3 розділу

У третьому розділі роботи здійснено комплексне дослідження напрямів удосконалення системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, з урахуванням сучасних глобалізаційних викликів, цифровізації фінансових процесів та трансформації форм фінансової злочинності. Узагальнення зарубіжного досвіду засвідчило, що ефективність національних систем ПВК/ФТ безпосередньо залежить від рівня інтеграції міжнародних стандартів, координації між державними інституціями та застосування ризик-орієнтованого підходу у фінансовому моніторингу. Діяльність міжнародних організацій відіграє визначальну роль у формуванні уніфікованих підходів до запобігання відмиванню злочинних коштів і забезпеченні міждержавної взаємодії.

Аналіз практик окремих європейських держав дозволив виявити як ефективні інструменти протидії легалізації злочинних доходів, так і системні обмеження, зумовлені національними правовими традиціями, економічними інтересами та особливостями банківського регулювання. Встановлено, що жорсткі кримінально-правові санкції, розширене коло суб'єктів фінансового моніторингу, обов'язкова ідентифікація клієнтів і прозорість структури власності є ключовими чинниками зниження ризиків відмивання коштів. Водночас збереження елементів банківської таємниці або анонімності фінансових операцій може створювати сприятливе середовище для приховування незаконних фінансових потоків.

Окрему увагу приділено перспективам використання цифрових технологій для автоматизації виявлення схем відмивання грошей. Обґрунтовано, що впровадження інструментів штучного інтелекту, машинного навчання, аналізу великих масивів даних і блокчейн-технологій формує якісно новий рівень фінансового моніторингу, орієнтований на безперервний аналіз транзакцій у режимі реального часу. Застосування таких рішень підвищує точність і своєчасність виявлення підозрілих операцій, мінімізує вплив людського чинника та сприяє переходу від реактивних до превентивних механізмів протидії фінансовій злочинності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування та аналітичне дослідження функціонування системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Проаналізовано економіко-правові основи процесів відмивання коштів, інституційну структуру фінансового моніторингу, типові схеми легалізації доходів і наслідки їх поширення для фінансової системи. Результати дослідження дозволили узагальнити підходи до підвищення ефективності національної системи протидії та обґрунтувати напрями її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів і розвитку цифрових технологій.

Досліджено функціонування системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Розкрито економіко-правову природу процесів відмивання коштів, охарактеризовано структуру та принципи діяльності національної системи фінансового моніторингу, а також проаналізовано міжнародні нормативно-правові засади у цій сфері. Проведено аналіз типових схем легалізації злочинних доходів і оцінено ефективність функціонування національної системи протидії. За результатами дослідження обґрунтовано напрями її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів і розвитку цифрових технологій.

Встановлено, що легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, є одним із найбільш небезпечних фінансово-економічних явищ сучасності, яке чинить деструктивний вплив на економічну систему, фінансовий сектор і механізми державного управління. Відмивання злочинних коштів не лише забезпечує збереження та примноження кримінальних капіталів, а й створює передумови для їх проникнення у легальний бізнес, що підриває засади економічної конкуренції, сприяє тінізації економіки та знижує рівень довіри до фінансових інститутів.

Доведено, що ефективна протидія легалізації злочинних доходів можлива лише за умови комплексного поєднання економічних, правових та інституційних

інструментів. Важливу роль у цьому процесі відіграє національна система фінансового моніторингу, яка забезпечує виявлення підозрілих операцій, аналіз фінансових потоків і координацію дій між суб'єктами первинного моніторингу та державними органами. Водночас динамічний розвиток фінансових технологій, цифрових платіжних інструментів і транскордонних операцій зумовлює необхідність постійного вдосконалення методів контролю та аналітики.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що протидія легалізації злочинних доходів є невід'ємною складовою забезпечення національної безпеки України. Подальший розвиток цієї сфери має ґрунтуватися на поглибленні міжнародного співробітництва, удосконаленні нормативно-правової бази, впровадженні сучасних цифрових технологій фінансового моніторингу та формуванні ризик-орієнтованої моделі реагування на фінансові загрози. Це сприятиме підвищенню прозорості фінансової системи, зміцненню економічної стійкості держави та зменшенню впливу кримінального капіталу на суспільний розвиток.

Дослідження аналітичних аспектів протидії легалізації доходів засвідчило, що сучасна національна система ПВК/ФТ перебуває у стані активної трансформації, спричиненої як воєнними викликами, так і глобальною цифровізацією фінансових послуг. Встановлено, що злочинні угруповання дедалі частіше відходять від класичних методів обготівкування, надаючи перевагу складним комбінованим моделям із залученням віртуальних активів та фіктивних структур у зовнішньоекономічній діяльності. Це вимагає від регулятора постійного оновлення переліку типологій та переходу до глибинного ризик-орієнтованого аналізу, що базується на Big Data та штучному інтелекті.

Аналіз статистичних показників за останнє п'ятиріччя дозволив ідентифікувати банківські установи як ключову ланку фінансової безпеки держави. Незважаючи на розширення кола суб'єктів первинного моніторингу, саме банки забезпечують переважну більшість якісної інформації про підозрілі транзакції. Результативність діяльності Держфінмоніторингу у 2024 році, яка

виражається у підготовці понад тисячі аналітичних кейсів та арешті активів підтверджує спроможність системи ефективно конвертувати первинні дані у доказову базу для правоохоронних органів та судових інстанцій.

Водночас виявлено необхідність подальшого вдосконалення механізмів міжнародної взаємодії та автоматизації внутрішніх аналітичних процесів. Подальший розвиток системи повинен спрямовуватися на скорочення часу між виявленням підозрілої операції та накладенням арешту на активи, особливо у сфері транскордонних переказів. Тільки через поглиблення співпраці з іноземними підрозділами фінансової розвідки та впровадження наскрізного моніторингу цифрових активів Україна зможе ефективно протидіяти новітнім методам легалізації доходів і забезпечувати стабільність національної фінансової системи в умовах сучасних загроз.

У роботі обґрунтовано, що ключовим чинником підвищення результативності системи ПВК/ФТ є імплементація міжнародних стандартів FATF та передових зарубіжних практик із урахуванням національних особливостей. Особливу роль у сучасних умовах відіграє цифровізація фінансового моніторингу, зокрема застосування штучного інтелекту, Big Data та блокчейн-рішень, які дозволяють забезпечити системний, ризик-орієнтований і превентивний підхід до виявлення схем відмивання коштів.

Таким чином, удосконалення національної системи протидії легалізації злочинних доходів має ґрунтуватися на комплексному поєднанні технологічних інновацій, ефективного правового регулювання, інституційної спроможності та розвитку людського капіталу. Реалізація таких підходів сприятиме зміцненню фінансової безпеки держави, підвищенню прозорості фінансової системи та формуванню довіри з боку міжнародних партнерів і суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка А.М. Україна проти «брудних» грошей : наук.-практ. посібник. Національний університет внутрішніх справ. Харків: Основа, 2003. 224 с.
2. Барановський О.І. "Відмивання" грошей: сутність та шляхи запобігання: монографія. Харків: Форт, 2003. 472 с.
3. Бойко М. Запобігання та протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Вісник прокуратури. 2006. № 4. С.40-45.
4. Боротьба з легальним результатом. URL: https://zib.com.ua/ua/print/2735-borotba_z_legalnim_rezultatом.html
5. Великанова М. Штучний інтелект: правові проблеми та ризики. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2020. Т. 27. С. 185-298. DOI: 10.37635/jnalsu.27(4).2020.185-198
6. Гніданик А. Міжнародні стандарти у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23061/1/75-78.pdf>
7. Грабчук І., Кусяк Д., Макуха Р. Цифрові інструменти в боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму: основні характеристики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Випуск 47. С. 21-24.
8. Директива 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму: Міжнародний документ від 26.10.2005 № 2005/60/ЄС. Відомості Верховної Ради України від 16.08.2010. № 994_а18.
9. Доля Л.М. Небезпека легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, одержаних злочинним шляхом. *Право України*. 2002. № 2. С. 89–93.

10. Дудоров О.О., Тертиченко Т.М. Протидія відмиванню «брудного» майна: європейські стандарти та Кримінальний кодекс України: монографія. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. URL: <http://studentbooks.com.ua/content/view/40/39/1/32/#156713>
12. Єгоричева С.Б. Організація фінансового моніторингу в банках: навчальний посібник. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/TSUL/0033448.pdf>
13. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2024 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/2025/REPORT2024.pdf>.
14. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2023ukr.pdf>.
15. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2022ukr.pdf>.
16. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf>.
17. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf>.
18. Калайда Ю. Можливість блокчейн-технологій у розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених у кіберпросторі. *Інформація і право*. 2021. № 4 (39). С. 170-178.
19. Кіберзлочинність та відмивання коштів: Департамент фінансових розслідувань. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2013/20131230/tipolog2013.pdf
20. Коваленко В.В. Фінансовий моніторинг банків: навч. посіб: Видавничо-виробниче підприємство "Мрія-1". Суми, 2005. 120 с.
21. Коваленко В.В., Дмитров С.О., Єжов А.В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму : монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. 140 с.

22. Козлова В.О., Безугла А.І., Шуляк К.В. Організація діяльності Державної служби фінансового моніторингу України в системі економічного контролю. *Проблеми системного підходу в економіці*, 2023. Випуск № 3(92). С. 101-109.

23. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096

24. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029

25. Користін О. Є., Аркуша Л. І., Беніцький А.С. та ін Протидія відмиванню коштів: міжнародні стандарти, зарубіжний досвід, адміністративно-правові, кримінологічні, кримінально-правові, криміналістичні засади та система фінансового моніторингу в Україні : підруч. / за ред. Користіна О. Є. Одеса : ОДУВС, 2015. 982 с.

26. Корнієнко М.В. Протидія органів внутрішніх справ легалізації коштів одержаних злочинним шляхом: навч. посібник. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 228 с.

27. Кравицький Ю. Штучний інтелект як інструмент правової реформи: потенціал, тенденції та перспективи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 2 (119). С. 90-101. <https://orcid.org/0000-0002-7063-4725>

28. Кримінальний кодекс України: № 2341-III від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

29. Кулініч О. Боротьба з відмиванням грошей: міжнародний досвід. *Збірник наукових праць*; за ред. В.Є. Новицького. К.: ІСЕМВ НАН України, 2005. Вип. 47. С. 96–105.

30. Літкевич В. Штучний інтелект у системі протидії відмиванню коштів: формування глобальних принципів і правил. *Scientific Review*. 2024. № 7 (99). DOI 10.26886/2311-4517.7(99)2024.2.

31. Матусовський Г.А. Особливості формування криміналістичної характеристики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Питання боротьби зі злочинністю*. Х.: Право, 2004. Вип. 9. С. 94-101.
32. Миненко, С. В., Кульбачний, Р. В., Касьяненко, Т. В., & Борозенець, Д. С. (2025). Особливості боротьби з відмиванням грошей: міжнародний досвід. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (24). <https://doi.org/10.5281/zenodo.17706586>
33. Мироненко Н.М. Легалізація (відмивання) коштів - різні підходи до поняття. *Бюлетень з обміну досвідом роботи*. К.: МВС України, 2001. № 136. С. 25-28.
34. Мордань Є. Ю., Бухтіарова А. Г., Кравченко Я. І. Міжнародний досвід боротьби з нелегальними схемами у фінансовому секторі. *Економіка, фінанси, облік, менеджмент та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції*. м. Полтава, 14 липня 2021 р. Полтава : ЦФЕНД, 2021. С. 24-28. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/aa8cac7e-baa3-4c10-99ac-9fc78b0596db>
35. Москаленко Н.В. Світовий досвід побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*, 2020. № 2. С. 119-123.
36. Мякота Є. В. Міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 4. С. 52–55.
37. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/>.
38. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
39. Панов М.І., Шепітько В.І., Коновалова В.О. Настільна книга слідчого: Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Вид. дім "Ін-Юре", 2007. 728 с.

40. Першин В. Стандарти міжнародної фінансової спільноти у сфері протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. *Публічне право*. 2018. № 2 (29). С. 60–67.

41. Поплевічева Н. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у бюджетній сфері, як державний механізм детінізації економіки. *Економіст*. 2013. № 4. С. 4-8.

42. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

43. Про затвердження Порядку збору, обробки і аналізу інформації щодо результатів діяльності суб'єктів фінансового моніторингу, інших державних органів, що беруть участь у роботі системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, схвалення та оприлюднення результатів національної оцінки ризиків та здійснення заходів за її результатами: Постанова Кабінету Міністрів України; Національний банк; Порядок від 05.08.2020 № 690. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690-2020-%D0%BF#n7>

44. Про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскацію доходів від злочинної діяльності і фінансування тероризму : Конвенція Ради Європи від 16.05.2005 р. Відомості Верховної Ради України від 17.11.2010 року № 994_948.

45. Резнік О.М., Щербак Н. М. Вплив легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, на фінансову систему України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С.290-293.

46. Сирота Д.І., Метка Ю.С., Мещуров А.С. Перспективи розвитку міжнародного співробітництва України у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2022. №1. С. 258 – 261.

47. Типологічне дослідження «Ризики та загрози легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму в умовах військової агресії російської федерації - 2024». URL: www.fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi

48. Уткіна М.С. Міжнародні стандарти та міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* № 3 (2023). С. 178-182. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.29>

49. Уткіна М. Цифрові технології: виклик чи можливість для протидії фінансовій злочинності. *Юридичний вісник*, 2025/1. С.155-162.

50. Шаренко М., Чумаченко В. Роль міжнародного фінансового права у протидії відмиванню коштів. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія: Право.* 2024. Випуск 86: частина 4. С. 163-167.

51. 2024 Global Financial Crime Report: Nasdaq. URL:<https://verafin.com/wp-content/uploads/2024/02/2024-0208-scale-impact-3-trillionfinancial-crime-webinar-slides-verafin.pdf>

52. Bi W., Trinh T.K., Fan S. Machine Learning-Based Pattern Recognition for Anti-Money Laundering in Banking Systems. *Advanced computing systems*, 2024. № 4(11). P. 30-41. URL: <https://scipublication.com/index.php/JACS/article/view/98>

53. Daubler-Gmelin H. Geldwasche: Die gesellschaftspolitische Dimension. Zalzburg. Berlin, 1994.

54. EBA Report on Big Data and Advanced Analytics. European Banking Authority. January 2020. URL: <https://surl.gd/mlukwy>

55. Gebrands P., Unger B., Getzner M., Ferwerda J. The effect of anti-money laundering policies: an empirical network analysis. *EPJ Data Science*, 2022. № 11(1). URL:https://epjds.epj.org/articles/epjdata/abs/2022/01/13688_2022_Article_328/13688_2022_Article_328.html.

56. Gilmour P.M. Reexamining the anti-money-laundering framework: a legal critique and new approach to combating money laundering. *Journal of Financial*

Crime, 2023. № 30(1). P. 35–47. URL: <https://www.emerald.com/jfc/articleabstract/30/1/35/452007/Reexamining-the-anti-money-laundering-frameworka?redirectedFrom=fulltext>

57. Oxford English Dictionary. URL: <https://surl.li/jokchb>

58. Pulling fraud out of the shadows Global Economic Crime and Fraud Survey 2018: PWC. URL: <https://www.pwc.com/ua/en/survey/2018/economic-crimesurvey.html>

59. Yang G., Liu X., Li B. Anti-money laundering supervision by intelligent algorithm. Computers and Security, 2023. №132. 103344. URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167404823002547>

60. Yaga, D., Mell, P., Roby, N., Scarfone, K. Blockchain Technology Overview. National Institute of Standards and Technology. 2018. 57 p. <https://doi.org/10.6028/NIST.IR.8202>